

ВІЗУАЛІЗАЦЫЯ ПРЫВІДАЎ ГІСТОРЫІ

Фота Ганны ШАРКО.

Учора ў Мінску з'явілася новае графіці на гістарычную тэму. На моднай у апошнія гады Кастрычніцкай адгэтуль можна ўбачыць постаці Тадэвуша Рэйтана, Самуэля Корска і Станіслава Багушэвіча-Мінькоўскага — нашых землякоў-літвінаў, якія на Варшаўскім Сейме 1773 года мужна супраціўляліся легітымізацыі першага падзела Рэчы Паспалітай.

Мінакі — і асабліва турысты — з цікавасцю назіраюць за творчым працэсам. Сёй-той нават выказвае жаданне паўдзельнічаць — і адразу атрымлівае ў рукі пендзаль. Ёта нагадвае сюжэт пра плот і Тома Соера — з той хіба розніцай, што за магчымасць далучыцца да цікавай працы тут расплочваюцца не дохлымі пацукамі ды іншымі дзіцячымі скарбамі, але часам ды цікаўнасцю. Выслухоўваючы падрабязныя апаведы пра гераічную тройцу нашых суайчыннікаў.

Завадатар арт-суполкі імя Тадэвуша Рэйтана Зміцер Юркевіч усяляк папулярнызе гэтыя важныя для нашай гісторыі, але паўзабытыя імёны — у тым ліку, і праз публікацыі на старонках "К". А яго паплекнік, вядомы жывальніц Аляксандр Родзін, спецыяльна для гэтай мэты стварыў серыю "Род Рэйтанаў. Асобы. Падзеі".

— Ёта не графіка, а менавіта графіці, хай і на халціне, — кажа мастак, надкрэсліваючы, што ў дадзеным выпадку ён ставіў найперш не творчыя, а папулярызатарскія мэты: нейкім чынам візуалізаваць тэма постаці мінушчых, якія для сучаснай сталі, бадай, прывіднымі.

Методыка зразумелая. Чакаць, пакуль тэма фігуры ўвасобіцца ў бронзе, можна доўга. А графіці — узяць ды намаляваць. Два дні — і гатова!

Некалькі гадоў работы вандравалі па розных выставачных залах, і ўрэшце задума пачала ўвасобляцца і ў манументальным фармаце. Аўтары спадзяюцца, што невялічкае паводле памераў графіці — толькі першая ластаўка, і ўслед за ім з'явіцца іншыя. Балазе, дазвол на такое ўпрыгожванне будынка яго ўласнікі далі лёгка, а вольнага месца яшчэ хапае.

Ініцыятыва, як падаецца, у кожным разе вартая працягу. Калі і іншыя прафесійныя ды тытулаваныя мастакі стануць такім чынам "выходзіць на вуліцы" — замест таго, каб бэсіць у сваіх цесных майстэрнях "невукаў-графіцістаў" — ад гэтага выйграюць усе. І горад з яго жыхарамі ды гасцямі, і самі творцы, якія ўсё часцей скардзяцца на брак гледача.

Конкурс "Славянскага базару...": гульня па правілах і без

Міжнародны конкурс выканаўцаў эстраднай песні "Віцебск" заўсёды быў у цэнтры "Славянскага базару..." Як толькі становілася вядома імя ўладальніка "Гран-пры", Міжнародны фестываль мастацтваў, па сутнасці, завяршаўся, нягледзячы на шматлікія далейшыя мерапрыемствы. Сёлета ж інтрыга захоўвалася акурат да гала-канцэрта закрыцця: двое лідараў атрымалі аднолькавыя балы, наступны за імі — усяго на адзін менш. Паводле Палажэння аб конкурсе, ні Гран-пры, ні першая прэмія падзелены быць не могуць. Як тут быць?..

Надзея БУНЦЭВІЧ / Фота Сяргея СЕРАБРО

Колькі каштуе адзін бал?

Журы, паводле слоў яго старшыні, знакамітай балгарскай спявачкі і прадзюсара Ярданкі Хрыставай, спрачалася да трох гадзін ночы. Першай прэміяй (15 тысяч долараў) угнаравалі Улада Сытнік з Украіны (151 бал са 160-ці магчымых). Другой (10 тысяч) і спецыяльнай прэміяй імя Уладзіміра Мулявіна "за лепшае

ўвасабленне нацыянальнай тэмы, высокае выканальніцкае майстэрства" — нашага Ягора Шаранкова з той жа колькасцю балаў. Трэцій (5 тысяч) — Нявену Бажовіч з Сербіі (150 балаў). Расіянка Лілія Вельтман, аказушыся чацвёртай (147 балаў), разам з нашым Ягорам была адначасна, паводле традыцыі, спецпрызмам Парламенцкага Саюза Беларусі і Расіі, якімі ўзнагароджваюцца канкурсанты гэтых краін незалежна ад набраных балаў. А яшчэ атрымала спецыяльную ўзнагароду "Песня — шлях да садружнасці" і дзве тысячы долараў ад Міждзяржаўнай тэлевідыкампаніі "Мир". Праўда, само ўшанаванне ў час заключнага гала-канцэрта прайшло так скамечана, што недасведчаным і не здагадаліся, што Гран-пры не прысуджалася.

Магчыма, цяперашняя сітуацыя з "арыфметыкай узорно-вышэйшай матэматыкі" стане падставай для далейшага карэктавання конкурсных умоў і развіцця яшчэ большага пацужы адказнасці ў членаў журы. Бо крытэрыі ацэнкі ў іх, мяркуючы па балах, былі рознымі. Ад "сярэднястатыстычных" рэзка адрозніваліся адзінкі, выстаўленыя прадстаўнікамі Італіі і ЗША, што заўважыла і старшыня журы на прэс-канферэнцыі (маўляў, у іх "не

славянскія душы"). Самымі ж узважанымі, адпаведнымі не геаграфіі ўдзельнікаў, а непасрэдна мастацкаму ўзроўню выступленняў, былі, на мой погляд, ацэнкі народнай артысткі Беларусі Ядвігі Папугайскай.

Ды справа не ў лічбах, а ў тым, куды рушыць гэты конкурс. Кожнае творчае спаборніцтва мае свае асаблівасці. Якім бы непрадказальным ні называлі тое ж "Еўрабачанне", але і там заўважна тэндэнцыя: перамагае той, хто здзіўляе. Прычым адначасова і гледачоў з розных краін, і прафесійнае журы, што з'явілася ў апошнія гады. А што ж "Славянскі базар...?"

Назіраю за фестывалем усе гады яго існавання, таму ведаю, як доўга беларускія канкурсанты не маглі ўзяцца на п'едэстал. На гэтым конкурсе лідзіравалі выканаўцы з моцнымі галасамі, якія добра валодалі джазавымі прыёмамі, у рэпертуары неабходны былі складаныя па драматычнасці песні-баллады, нумары з мімікай, дзе можна прадманстраваць увес свой багаты спеўны арсенал і артыстычныя здольнасці. Потым быў час, калі пераможцамі нечакана аказваліся спевакі "з іншых сфер": то з опернымі галасамі ды старадаўнімі рамансамі, то, наадварот, з шансонам ды прыныцапам "быць бліжэй да народа", а значыць, спяваць "чым прасцей, тым лепей". Сёлетняя вынікі ўвогуле могуць пакаіць тых, хто абірае і рыхтуе кан-

курсантаў, у стане непаразумення. Бо з аднолькавай колькасцю балаў аказаліся яркая індывідуальнасць і звычайная традыцыйнасць, нават без аніякіх джазавых украпанянняў, з няроўнасцю голасу ў розных рэгістрах. І перамагла тыповая акадэмічная манера, у якой раней выконвалася савецкая патрыстыка. Дык на што арыентавацца далей?

Далёка не самы высокі конкурсны ўзровень, што назіраўся гэтым разам, — наступства мінулых гадоў, калі складзеная раней арыентаўка была збітая. Што ні кажыце, а творчыя конкурсы, як ніякія іншыя падзеі, вымушаюць узгадваць "эфект матылька", калі любая дробязь (той жа адзін бал, які на фоне 150 так і хочацца спісаць на "пагрэзнасць выпадковасці") можа прывесці да глабальных зменаў.

Жарсіці па Шаранкову

На маё пытанне пра Ягора Шаранкова на прэс-канферэнцыі з Ярданкай Хрыставай старшыня журы пачала распынацца ў кампліментарна: "Ягор стаўся сапраўдным адкрыццём фестывалю. Адзін з самых маладых удзельнікаў — 19 гадоў — ён ужо цяпер цалкам склаўся як артыст. У яго вельмі прыгожы, багаты абертнамі голас, ёсць "свае аблічча". Для мяне гэта — Гран-пры. Я жадаю яму заставацца самім сабой. І таго куража, які дапаможа рухацца далей".

Тут у размову рэзка ўмяшаўся маскоўскі музычны крытык і журналіст Сяргей Саседаў, добра вядомы па судзействе ва ўкраінскім тэлешоу "Х-Фактар". Прычым ён да знешняга віду Шаранкова: маўляў, хударлявыя ногі — шырочыны кароткія штаны. І вынес прысуд: "Нельга браць такую вядомыя песні, як "... Champions" Фрэдзі Меркуры: "не по Сеньке шапка". Ён яшчэ малады артыст — трэба ведаць сваё месца".

Сама па сабе дыскусія — сведчанне таго, што наш канкурсант папраўдзе "зачапіў", не застаўся незаўважаным: калі ёсць з-за чаго спрачацца — ужо перамога! Горш, калі пра выступленне сказаць няма чаго ды хочацца засмучана змаўчаць (а так, прызнацца, здаралася з прадстаўнікамі нашай краіны на некаторых ранейшых конкурсах). Таму выкажу свае ўласныя ўражанні.

Прывід магчымага Гран-пры ў Ягора Шаранкова стаў відэачным яшчэ ў паўфінале: адметны тэмбр, велічэзны дыяпазон голасу, магутнае ўнутранае энергетыка і тое адчуванне імпрэвізацыйнасці, калі складаецца ўражанне, быццам усё гэта сачыніцца "тут і цяпер". Народная песня беларуска-украінскага памежжа "Ой, дубе мой, дубе" ўпершыню з'явілася на эстрадзе ў 1976-м, апрацаваная Валерыем Дайнжам і праспяваная ім у складзе ВІА "Чэрвоная рута", дзе ён тады працаваў.

Заканчэнне — на старонцы 9.

Фота Віктара Ведзена.

Гармата пакуль на месцы...

Гістарычны музей пераязджае!
Але толькі праз пяць гадоў.

Усе мы ведаем: каб знайсці Нацыянальны гістарычны, трэба збочыць на Карла Маркса і дайсці да будынка з вялікай гарматай каля ўвахода. Менавіта яна вось ужо каторае дзесяцігоддзе з'яўляецца асноўным арыенцірам аднаго з самых папулярных музеяў краіны. Аднак нядаўна яго кіраўніцтва абвясціла грандыёзныя планы на будучыню. Праз некалькі гадоў на праспекце Пераможаў узвядуць новы будынак, куды канчаткова пераедзе ўся экспазіцыя. Зрэшты, дырэктар установы Алег Рыжкоў перакананы, што адрас наведвальнікі не пабягаюць. Прынамсі, у бліжэйшыя гады гармата застанецца на месцы — як і сам музей.

Ганна ШАРКО

Пасля аб'явы аб пераездзе ў мяне ўзнікла шмат пытанняў кшталту "А што будзе са старым будынкам, а дзе мы будзем глядзець кіно?" Аднак Алег Гар'евіч спакойна: баляцка няма чаго, бо новы будынак — гэта імклівы крок развіцця, чарговы доказ сучаснасці і самастойнасці нашай краіны.

Прычыны пераездзе вельмі простыя: будынак на Карла Маркса, 12 даўно стаў зацесным для такой вялікай колькасці экспанатаў. "А плошчу пашырць мы ніяк не можам: музей літаральна заціснуты ў межах вуліцы, і раз-

вівацца няма куды. Наведвальніку няма дзе паставіць машыну, няма заездаў для людзей з абмежаванымі магчымасцямі..." — кажа Алег Гар'евіч. Зразумела, плошча новага музея будзе значна большая — 16 тысяч квадратных метраў. І гэта значыць, што месца хопіць і для новых экспазіцыйных залаў, і для розных праў інфраструктуры. Плануецца, што ў новым корпусе таксама размесцяцца і філіялы: Музей прыроды і экалогіі і Музей сучаснай беларускай дзяржаўнасці.

Што тычыцца непасрэдна планіроўкі, то ўжо ёсць прыкладная канцэпцыя новай экспазіцыі, згодна з якой і будзе распрацоўвацца перадэскізнае рашэнне. Аднак мой суразмоўца адзначае, што весці гаворку пра нейкі архітэктурны праект пакуль яшчэ рана. Цяпер у Нацыянальным гістарычным чакаюць меркавання ад спецыялістаў і проста неабыхавых людзей, каб з іх улікам дасягнуць мэты: пабудаваць музей вышэйшага узроўню.

— Калі будучы канструктыўны прапановы, мы абавязкова да іх прыслухоўваемся, — запэўнівае Алег Рыжкоў. — Тым больш, многія нашы суайчыннікі шмат

ездзяць за мяжу, многае бачаць і могуць нам параіць, якім павінен быць музей, каб туды захацелася прыйсці не адзін раз.

Ужо стала вядома, што на фасадзе новага будынку плануецца размясціць вялікі мультымедычны экран. Па словах дырэктара музея, ён стане своеасаблівым працягам экспазіцыі, а ў вольны час там можна будзе бачыць "што-сыці гістарычнае ці пазнавальнае". А вось для традыцыйных кінапаказаў "Белкіналета", што цяпер ладзяцца ў дворыку на вуліцы Карла Маркса, і іншых падобных праектаў будзе створаны спецыяльны дворык на праспекце Пераможаў — такім чынам, як адзначаў Алег Гар'евіч, музей захавае старыя традыцыі.

А што тады чакае "намалены" будынак на Карла Маркса, 12? Пакуль дакладны адказ на гэтыя пытанні невядомы. Мой суразмоўца шчыра прызнаўся: — Мы вельмі хочам, каб ён застаўся за намі. І ў нас ёсць такая ідэя: размясціць там адкрытае фондасзбірача археалогіі. Аднак апошняе слова будзе за гарадскімі ўладамі, бо асноўная частка выдаткаў па праектаванні і новым будаўніцтве ляжа на муніцыпальным бюджэце Мінска.

Ці можна з упэўненасцю казаць, што музей ужо "збірае рэчкі"? Дакладна не, бо толькі да 2019 года павінна быць цалкам распрацаваная канцэпцыя і праект, а пабудавачы новы корпус плануецца да 2021 года. Такім чынам, музею гісторыі Вялікай Айчыннай вайны яшчэ доўга чакаць свайго новага суседа: менавіта насупраць яго, праз дарогу, мае паўстаць новы будынак Гістарычнага. А пакуль і яго адрас, і арыенцір застануцца нязменнымі.

Паважанае Зінаіда Мікалаеўна! Ад шчырага сэрца віншуем Вас з юбілеем! Жадаем Вам здароўя, дабрабыту, шмат доўгіх гадоў жыцця! Ніколі не старэйце, не ведайце клопатаў і хвароб, не зважайце на няўдачы і дробныя праблемы. Зычым, каб у Вас заўсёды было досыць усмешак і сонечных дзён, геніяльных ідэй і цікавых задумак. Няхай дарога жыцця не ведае хваліка паваротаў, а лёс заўжды прыносіць толькі прыемныя падзеі.
Калектыў Дзяржаўнага літаратурна-мемарыяльнага музея Якуба Коласа.

Рэдакцыя "К" шчыра далучаецца да віншаванняў.

Шаноўная Зінаіда Мікалаеўна! Дзякуй за Вашу імгненную працу, за арыгінальныя ідэі, якія заўсёды прыемна было асвятляць на нашых старонках. Спадзяемся на далейшае плённае супрацоўніцтва. Жадаем, каб, па словах класіка, само жыццё было для вас "радасцю, вялікім шчасцем, бясконным дарам".

3 днём нараджэння, касманаўт!

10 ліпеня першаму беларускаму касманаўту, двойчы Герою Савецкага Саюза, лётчыку-касманаўту СССР, генералу-палкоўніку авіяцыі Пётру Клімуку споўнілася 75 гадоў.

Ужо традыцыйна ён сустракае самых значных падзеі свайго жыцця на малой радзіме, у невялікай прыбужскай вёсачы Камароўка Брэсцкага раёна, дзе ўдзячыцца землякі заўсёды яго чакаюць. Таму не дзіўна, што напярэдадні юбілея Пётр Ільіч наведваў дарогі сэрцу куточак зямлі.

3 гадоў 75-годдзя прымаў касманаўт віншаванні і ў Брэсце. Канферэнц-зала гарвыканкама сустракала Пятра Клімука гукамі свёрыдаўскай "Мяцелі" ў выкананні струннага квартэта Corde-cantabile выкладчыкаў Брэсцкага дзяржаўнага музычнага каледжа імя Рыгора Шырмы. З гадоў былі падрыхтаваны тры экспазіцыі: Брэсцкага абласнога краязнаў-

чага музея, абласной бібліятэкі імя Максіма Горкага і аддзела тэхнічнай творчасці дзяцей абласнога цэнтра турызму і краязнаўства.

Старшыня Брэсцкага аблвыканкама Анатоль Ліс прэзентаваў юбіляру 50 кніг "П.І. Клімука: жыццё і працоўны подзвіг", складальнікам якой з'яўляецца мясцовы пісьменнік Мікола Панасюк.

Званні, рэгаліі, а таксама ўзнагароды Пятра Ільіча можна доўга пералічваць, але трэба ведаць, што за гэтымі дасягненнямі стаіць цяжкая праца і нязломная мэтанакіраванасць. І падчас палётаў у космас, якія агулам склалі 78 дзён 18 гадзін 18 хвілін 42 секунды, Пётр Ільіч заўжды памятаў пра Беларусь.

На здымках: Пятра Клімука віншуюць з 75-годдзем.

Марына КЛІМУК, вядучы метадыст-менеджар Брэсцкага абласнога грамадска-культурнага цэнтра

Газета **КУЛЬТУРА** ШТОДТЭДНОВАЯ ГРАМАДСКА-ПАЛІТЫЧНАЯ, ДЛЯ ДАСГВУ (КУЛЬТУРА, МАСТАЦТВА) Выдаецца з кастрычніка 1991 года.

Заснавальнік — Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь.
Рэгістрацыйнае пасведчэнне № 637, выдадзена Міністэрствам інфармацыі Рэспублікі Беларусь.
Галоўны рэдактар — Ілья Васільевіч СВІРЫН; **намеснік галоўнага рэдактара** — Вераніка МОПАКАВА; **адказны сакратар** — Юрый КАРПЕНКА; **рэдактары аддзелаў**: Назар БУНДЗІН, Барыс КРЭПІАК, Гіген РАПІН, **аглядальнік рэдакцыі**: Дар'я АМІЛЬКОВІЧ, **настаўнік ПАНКРАТАВА**, Юрый ЧАРНІКЕВІЧ, **спецыяльны карэспандэнт**: Пётр ВАСІЛЕВІЧ, Алег КЛІМУК, **канстатант АНТАНОВІЧ**; **карэспандэнт** — Ганна ШАРКО; **мастацкі рэдактар** — Наталля ОБАД; **карэктар** — Мая ХУТКОВА.
Сайт: www.kimpress.by. E-mail: kultura@ut.by. Адрас рэдакцыі: 220013, Мінск, пр. Незалежнасці, 77, ч. 4-ы паверх. Тэлефоны: (017) 286 07 97, (017) 334 57 23. Тэлефон-факс: (017) 334 57 41. Рэкламны аддзел: тэл. (017) 286 07 97, 334 57 41. Выдавец — Рэдакцыя-выдавецкая ўстанова "КУЛЬТУРА І МАСТАЦТВА".
Дырэктар — СЯБОДЗІЧ Ірына Аляксееўна; **першы намеснік дырэктара** — КРЫШЫНСКАЯ Людміла Аляксееўна. Тэлефон прыватнай: (017) 334 57 41.
220013, Мінск, пр. Незалежнасці, 77, Чырвоны паверх. Вулікатраў: (017) 334 57 35.
Аўтары допісаў павадаюць прозвішча, поўнае імя і імя па бацьку, пашпартныя звесткі (нумар пашпарта, дату выдачы, кім і калі выданы пашпарт, асабісты нумар), асноўнае месца працы, зваротны адрас. Аўтарскія рэдакцыі не рэдакуюцца і не вяртаюцца. Меркаванні аўтара могуць не адпавядаць пункту гледжання рэдакцыі. Аўтары нясуць адказнасць за дакладнасць матэрыялу. "Матэрыялы на правах рэкламы."
"Культура", 2017. Наклад 4 277. Індэксы 63875, 638752. Рознічны кошт — па дамоўленасці. Падпісана ў друку 21.07.2017, у 22.00. Замова 2638. Рэспубліканскае ўнітарнае прадпрыемства "Выдавецтва "Беларускі Дом друку". ЛП № 02330/106 ад 30.04.2004. Пр. Незалежнасці, 79, 220013, Мінск.

Чарэя — вёска на 80 дамоў у Чашнінскім раёне Віцебскай вобласці. У некалькіх кіламетрах ад яе знаходзіцца і вёска Белая Царква на 15 дамоў. Праз тры тыдні там — на беразе Чарэйскага возера ля руінаў уніяцкага храма XVI стагоддзя — упершыню адбудзецца Міжнародны фестываль-уземадзееўніе з гістарычным і прыродным ландшафтам Srgava. “К” выствяляла, навошта ён мясцовым жыхарам — тэатральнаму рэжысёру Кацярыне Аверкавай, відэрэжысёру Мацвею Сабураву і музыканту Сяргею Краўчанку.

Вераніка МОЛАКАВА

Акрамя канцэртаў, запрапанаваны і сталярныя майстар-класы, экскурсіі па вёсках, спартыўныя гульні, ёга з пілатэсам, заняткі ў Школе архітэктурнага мыслення для дзяцей. Кухар Барыс Польш Жорж Буаняр, які калісьці закахаўся ў беларуску і пераехаў жыць да яе ў Чашнінскі раён, будзе частаваць гасцей стравамі французскай кухні. Мясцовыя жыхары арганізуюць кірмаш эка-ежы. Але фестываль — толькі нагода, каб прыцягнуць увагу да гэтых мясцін і завітаць на намерах іх “акультурыцы”.

— Тры гады таму мы з Кацяй пераехалі з Мінска ў вёску Белая царква — цудоўны адасоблены куточак побач з азёрамі і лясамі, гісторыя якога шчыльна звязана з Мілашамі і Сапегамі, — распавядае Мацвей Сабурай. — Побач з намі жыве і Сяргей,

яўрэйскіх могілках не пасвілі коз і не разбівалі агароды.

“Ствараць усё неабходнае там, дзе жывеш”

— Як заўлечана ў назве, наша мэта — рабіць канкрэтныя справы, патрэбныя гэтай мясцовасці і яе жыхарам, — кажа Сяргей Краўчанка. — Шмат якія прафесіі ўжо дазваляюць працаваць выдалена, таму відэавочна тэндэнцыя, што людзі пераезджаюць жыць кудысьці за горад — бліжэй да прыро-

жыць у горадзе, як прынята лічыць. Неяк падвозіла з Мінска ў Чарэю хлопца годнага сацыяліста, спытала, дзе ён жыве, каб у вёсцы была магчымасць працаваць. Адказаў, што і цяпер хацеў бы жыць дома, але трэба вучыцца.

“Што за фантастыка?”

У бліжэйшых планах ініцыятыўных жыхароў Белай Царквы — яшчэ і стварэнне музея пад адкрытым небам. — Для гэтага неабавязкова ставіць шыльды кіштальту

Макет сцэны, якую плануецца пабудавать для мясцовых жыхароў.

Калонка рэдактара

Палац па цане абеду

Ілья СВІРЫН

14 ліпеня маёнтак у Жамыслаўлі зноў пайшоў з малатка. Як нячаста бывае ў такіх выпадках, аўкцыён адбыўся з перамогай, і прычынай таму, напэўна, стала смешная стартавая цана. Адзін з найлепшых узораў сядзібнага мастацтва Беларусі, які ўключае шыкоўны некалі палац, поўны экзотай парк, гаспадарчыя пабудовы, абшчэны пакупніку як абед у рэстаране — усяго ў 138 рублёў!

Зрэшты, акурат гэта — цалкам нармальна. Пытанне ў іншым: ці здолее новы ўласнік адрадыць сядзібу альбо, прынамсі, прыняць пасільныя меры па яе захаванні? Ці зробіць ён для гэтага хаця б штосьці? А калі не, дык што яму за гэта будзе?

У аддзеле ІПКіМ Івейскага раёна, на балансе якога ў апошнія гады знаходзіцца комплекс, імя пакупніка мне пакуль не назвалі — каб не сурочыць. Таямніцу абцягаюць раскрыць адрозна пасля падпісання ўсіх адпаведных дакументаў. Такая перасцярога, у прычыне, вытлумачальная: апошняя дзесяць гадоў гісторыі родавага котлішча Умястоўскіх былі пакрычастымі, як ход думкі ў галаве шызафрэніка.

Спачатку яго за капейкі купіў беларускі прадпрымальнік, але рашэннем Камітэта дзяржкантролю здзелку скасавалі (тады яшчэ многім было няўцям, што палацы можна аддаваць амаль задарма — абы ў выніку яны аднаўляліся). Потым здарыўся пажар, потым гродзенскія ўлады вырашылі ўзяцца за сядзібу самастойна, не аддаючы інвестарам такі ласы кавалак. Потым людзі ў аблыканкамце змяніліся. Потым інвестар такі знайшоўся, прычым ажно з Ірданіі. Потым ён “саскочыў”, і ўсё пайшло па другім коле. Здаецца, я нічога не прапусціў.

Зрэшты, самае сумнае і павучальнае ў гэтай гісторыі нават не бязладнае награвушчванне падеў, а тое, што фактычна ўсе дзесяць гадоў з сядзібай нічога добрага не адбывалася — і, адпаведна, яна паціху развальвалася. Няма ўжо ні арыгінальнага паркету, ні балюстрады, ні кафлянай печы, ні, урэшце, значнай часткі даху... Захаваць статус кво або хаця б мінімізаваць страты было б цалкам магчыма, каб уласнікі (хто б ні выступаў у іх ролі на тым ці іншым этапе) рабілі для гэтага элементарныя захады. Урэшце, каб там проста быў вартуаўнік.

І вельмі не хацелася б, каб такі самы лёс напатакці і тыя сядзібы, якія спусцелі ўжо ў нашы дні. Напрыклад, шыкоўны класіцыстычны ансамбль у Снове, адкуль не так даўно выехаў ведамасны шпіталь, альбо надзвычай цікавы сядзібны дом у Расонах, пра які гаворыцца на стар. 10.

У адноўленне ад аўтараў матэрыялу, я б не стаў папракаць прадстаўнікоў мясцовай улады ў тым, што яны не здатны пераўтварыць аварыйны будынак у прэзентабельны тураб’ект. Думаецца, гэта ім аб’ектыўна не пад сілу. Збянтэжыла трохі іншае: у артыкуле нічога не гаворыцца пра далёкасяжныя планы адносна лесу помніка (продаж у прыватныя рукі? прыстасаванне пад тыя ці іншыя патрэбы раёна? нешта сярэдняе?), а таксама пра комплекс неадкладных і штодзённых мер па яго захаванні.

Як кажуць адмыслоўцы, нават рэгулярнае пратрыманне пустога будынка павялічвае ягоны век — не кажучы ўжо пра спрыяную ліўнёўку або своєчасовую ліквідацыю прабноўнаў даху. Пажаары, якія пашкодзілі або нават знішчылі не адзін дзясятка такіх помнікаў спадчыны — таксама не выпадаюць. Звычайныя яны здараюцца ў тых будынках, якія не маюць аховы, і таму туды лёгка могуць пранікнуць “непажаданыя элементы”.

Як паказвае досвед, шырокая практыка перадачы праблемных аб’ектаў спадчыны ў прыватныя рукі сама па сабе іх праблемы не вырашае: у большасці выпадкаў, змена статусу ніяк не паўплывала на сам помнік. Нават вокны дошкамі не пазабівалі... І безадказнасць новых уласнікаў будзе трыццаць да той пары, пакуль у дадзеным да іх не будзе распрацаваны належны механізм санкцый. І, вядома ж, пакуль не з’явіцца пастаянны кантроль з боку дзяржаўных органаў улады.

Так, менавіта безадказнасць, іншымі словамі ў большасці выпадкаў іх стаўленне не патлумачыць. Мне вось малюецца такі сцэнарый: прачнуўся нехта пасля бурлівай ночы, на рэшту грошай купіў шампанскага і пару палацаў, а потым “вярнуўся да жывіцы” і пра ўсё забыў... Трэба, каб кожны разумееў: нельга так проста ўзяць і купіць палац, а потым нічога з ім не рабіць.

Зрэшты, не выпадае сумнявацца, што і самі дзяржаўныя органы павінны паказаць тут добры прыклад — у дадзеным да тых праблемных аб’ектаў, якія знаходзяцца на іх балансе. У адваротным выпадку, патрабаваць чаго-сьці ад прыватніка будзе вельмі складана.

Такая “Справа”: арт-вёска ў 160 кіламетрах ад сталіцы

Белая царква XVI стагоддзя на беразе Чарэйскага возера.

Фестываль складаецца з двух частак. З 9 па 11 жніўня ў Белай Царкве архітэктары і дызайнеры ствараюць лэнд-арт аб’екты, а міжнародная каманда сталяроў будзе сцэну. Затым ужо прыязджаюць глядачы, бо з вечара 12 жніўня амаль да раніцы 13-га выступаюць калектывы Shuma, Port Mone, “Грэзы Пафунтня”, хор Salutaris, Stereobeaver і ваканальны гурт “Нахненне”. Чарэйскага сельскага дома культуры.

“Вёска змяняецца, але гісторыя нікуды не знікае”

— Не хацелася гучнага фестывалю, але зусім ціха не атрымаецца — усё ж у нас ёсць такі хэвлінер, як Shuma, — кажа Сяргей Краўчанка. — Музычны сімбіёз фальклору і сучаснага матэрыялу адлюстроўвае працэсы, якія адбываліся і адбываюцца з вёскай — яна гэтаксама змяняецца, але гісторыя нікуды не знікае.

і, напрыклад, Віталь Артыст, фатограф Саша Жарнасек. Зараз у вёсцы больш моладзі. Мы маем агульныя планы на яе развіццё.

— Нам не патрэбна камерцыяналізацыя паці — мы хочам звярнуць на гэтыя вёскі ўвагу людзей, якія дапамаглі б палепшыць іх, — тлумачыць Кацярына Аверкава. — З Чарэі ад Багдана Сапегі пайшоў знакаміты шляхецкі род, адсюль і дынастыя Мілашаў — тут нарадзіўся і правёў свае юныя гады французскі пэст Оскар Мілаш, дзядзюка нобелеўскага лаўрэата па літаратуры Чэслава Мілаша. На тэрыторыі абедзвюх вёсак налічваецца 12 вартых увагі аб’ектаў — руіны Свята-Троіцкай царквы, сядзібы Мілашаў, цаглянага завода, будынка пажарнай службы XIX стагоддзя і іншых. Магчыма, і не трэба ўсё іх рэстаўраваць, але важна захаваць хаця б у такім выглядзе, у якім яны існуюць цяпер. Дзесяці паставіць шлагбаум, каб не ездзілі машыны. Зрабіць так, каб на

ды. Srgava можа быць прыкладам таго, як ствараць усё неабходнае менавіта там, дзе жывеш. Напрыклад, сцэна, якую мы пабудуем на фестывалі, нам не належыць — яна застанецца для ўсіх. Мы хочам, каб потым на ёй праводзілі канцэрты, чытанні, заняткі.

Зараз Кацярына і Мацвей вядуць перамовы, каб выкупіць частку старога дома культуры ў Чарэі і стварыць там арт-базу для мастакоў, музыкантаў, фатографіаў, артыстаў, якія на працягу года маглі б прыязджаць туды і працаваць.

— Ствараючы такую арт-вёску, мы прыцягваем сюды турыстаў, а значыць, змяняецца інфраструктура — патрэбна кафэ, хостэл, — разважае Кацярына. — Пакуль гэта наша мара, але я веру, што яна спраўдзіцца. Мы але можам зрабіць так, каб людзі не з’язджалі адсюль. Тым больш, што колькі месяцаў таму тут зачынілі школу. Але не ўсё імкнучца

“Бэзавая аля Мілашаў”, — тлумачыць Мацвей. — Да-статкова распаўсюдаць прыкладанне з суправаджэннем на розных мовах, каб кожны мог бясплатна загрузіць яго сабе на мабільны тэлефон. Пакуль унітарная інфармацыя пра гэтыя мясціны захоўваецца толькі на паперы ў файліках у бібліятэкара Таццяны Міхайлаўны Казлоўскай.

— Разькія на нашы ідэі ў мясцовых улад збольшага пазітыўна, але яшчэ шмат дзе нас сустракаюць словамі: “О, хіпі!”, “Якая вам з гэтага карысць?” і “Што за фантастыка?” — кажа Кацярына. — Фестываль — спосаб давесці: тое, што мы прапануем, можа стаць рэальнасцю. Тады нас перастануць успрымаць як фрыкаў і мы спраўдзім зможам арганізаваць і арт-рэзідэнцыю, і школу дадатковай адукацыі, і прыватны дзіцячы садок, і яшчэ штосьці неабходнае гэ-тату месцу.

Лічбавы падыход

Песімізм — сёння,
аптымізм — заўтра?

Як сведчыць **статыстыка, апошнім часам у публічных бібліятэках краіны, на жаль, змяняецца не толькі колькасць наведвальнікаў, але і колькасць кніжнага фонду ды кнігавыдача, а таксама змяняюцца не ў лепшы бок многія іншыя паказчыкі.**

Юрый ЧАРНЯКЕВІЧ

Пра усё гэта можна даведацца з Дэяржаўнай інфармацыйнай сістэмы "Інтэграваны банк даных устаноў культуры". Напрыклад, возьмем статыстыку па публічных бібліятэках краіны, падпарадкаваных Міністэрству культуры Рэспублікі Беларусь за 2015 і за 2016 гады, каб паглядзець, якія тут адбыліся змены цягам мінулага года. Праўда, у прадстаўленай статыстыцы паказчыкі не ўключаны вынікі дзейнасці бібліятэк, закрытых у гэты час, а таксама Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі.

Калі ў 2015-м годзе агульны кніжны фонд публічных бібліятэк краіны складаў 49 мільёнаў 393,5 тысячы экзэмпляраў, дык летась — толькі 46 мільёнаў 993 тысячы экзэмпляраў. А гэта значыць, што ў публічных бібліятэках за год недалічыліся 2 мільёнаў 400 тысяч экзэмпляраў кнігі і часопісаў.

У першую чаргу гэта звязана з аптымізацыйнай сеткай бібліятэк Беларусі, пра што "К" ўжо неаднойчы пісала. Таму агульная лічба — цалкам заканамерная і адлюстроўваюць рэальны стан рэчаў, звязаныя са змяненнем колькасці сельскага насельніцтва, так і са скарачэннем бюджэтнага фінансавання на ўтрыманне сельскіх бібліятэк.

Найбольшыя страты ў фондах панеслі раённыя публічныя кніжніцы нашай краіны: яны сьвішлі ў "мінус" на 2 мільёны 370 тысяч экзэмпляраў. Абласныя бібліятэкі Беларусі ж, наадварот, пакуль "трымаюць марку": тут скарачэнне за мінулы год было ўсяго толькі на 30 тысяч экзэмпляраў.

Не зусім добра ў параўнанні з ранейшым часам праводзілася і камплектаванне публічных бібліятэк. Калі ў 2015-м сюды паступіла 2 мільёны 82,2 тысячы новых экзэмпляраў кнігі і часопісаў, дык летась ужо на 439 тысяч меней (1 мільён 643,17 тысячы экзэмпляраў). Найбольш пацярпелі ў гэтым плане таксама раённыя кніжніцы: паступленні ў іх скараціліся за год на 385 тысяч экзэмпляраў.

Няма пазітыву і ў лічбах, якія адлюстроўваюць стан кнігавыдачы ў публічных бібліятэках краіны. Напрыклад, у 2015 годзе чытачам было выдана на рукі 57 мільёнаў 723,6 тысячы экзэмпляраў газет і часопісаў, а ў 2016 — толькі 55 мільёнаў 485,7 тысячы экзэмпляраў. Такім чынам, кнігавыдача скарацілася за год на 2 мільёны 237,9 тысячы

экзэмпляраў. І з якой прычыны гэта адбываецца — цяжка сказаць адназначна. Гэта можа быць звязана і з імклівым распаўсюджваннем інтэрнэту ў самых аддаленых кропках Беларусі, і са скарачэннем сеткі бібліятэчных устаноў, і з ужо агульнай вышэй змяненнем колькасці новых паступленняў кнігі і часопісаў... Апошні аргумент бацьчына найбольш праўдападобным, але каб сцвердзіць гэта дакладна, трэба правесці спецыяльнае сацыялагічнае даследаванне.

Агульнае скарачэнне кнігавыдачы закранула не толькі бібліятэкі ў раёнах, але і абласныя кніжніцы. У сетцы публічных бібліятэк Беларусі кнігавыдача зменшылася на 2 мільёны 107,51 тысячы экзэмпляраў, а ў абласных бібліятэках — на 130,42 тысячы экзэмпляраў. І гэта прытым, што ў абласных гарадах колькасць людзей, якія "сяброуюць" з кнігай, заўсёды застаецца назвычайна высокай і прычына задумача пра наладжанне "агрэсіўнага" маркетынгу сярод як старых, так і новых чытачоў абласных бібліятэк.

У "Інтэграваным банку даных устаноў культуры" таксама змяшчаецца і статыстыка пра кадравы патэнцыял публічных бібліятэк Беларусі. Напрыклад, калі ў 2015-м годзе ў бібліятэках краіны працавала 7 тысяч 455 бібліятэкараў, дык летась у іх было здзейнічана на 254 чалавекі меней (7 тысяч 201 бібліятэкар). Колькасць спецыялістаў з вышэйшай адукацыяй у бібліятэчных установах за мінулы год вырасла на 35 чалавек (з 2 тысяч 644 да 2 тысяч 679). А вось спецыялістаў з сярэдняй спецыяльнай адукацыяй паменела на 49 асоб — з 2 тысяч 678 да 2 тысяч 629.

Апошнія лічбы ўнушаюць аптымізм: айчыныя бібліятэкі ўсё больш камплектуюцца супрацоўнікамі з вышэйшай адукацыяй, значыць, патэнцыял для росту і развіцця ў іх яшчэ досыць вялікі. А гэта і правядзенне новых мерапрыемстваў з аглядак на моладзь (накшталт "Ночы бібліятэк", квэстаў і разнастайных кніжных конкурсаў), і пяр бібліятэчнай установы праз сродкі масавай інфармацыі, інтэрнэт ды сацыяльныя сеткі (дзякуючы, у першую чаргу, стварэнню сайта ці блога), а таксама ўдзел у навуковых канферэнцыях, семінарах і круглых сталах ды, магчыма, стварэнне арыгінальных праектаў з прыцягам як на бюджэтнае фінансаванне, так і на пошуку айчыннага ці замежнага спонсара.

Без усіх пералічаных вылікаў і акцый айчыныя бібліятэкі рызыкуюць застацца на ўзбачыне культурнага жыцця краіны. І тады сённяшня сухая статыстыка будзе здавацца больш аптымістычнай за заўтрашнюю. Чаго, зразумела, не хочацца ні бібліятэкаркам, ні чытачам, ні журналістам... **К**

У мяне — электрапліта, для іншых патрэб маю запальнічку, таму запалкі не карыстаюся. Але днямі забыўся заправіць Zippo і быў змушаны купіць пачак запалак, вырабленых на "Барысаўдрэве". Купіў і быў прыемна здзіўлены: яшчэ колькі гадоў таму такая птушка выглядала даволі нязграбна, вельмі хутка разлажывалася, мела не вытанчаны малюнак, а нейкую штампуюку (хоць і беларускага арнаменту); а цяпер мне прапанавалі пачак еўрапейскага стандарту з мелавай паперы і з выявай герба маёй роднай Веткі. Інакш кажучы, я трымаў у руках бліскучы ўзор дызайнерскага мастацтва.

Яўген РАГІН / Фота аўтара

Натхнёны, пачаў цікавіцца сітуацыяй, абаяліваючыся спярша на кола сяброў ды родзічаў. Падаецца, менавіта так становіцца калекцыянерамі, у нашым канкрэтным выпадку — філіялістам (аматарам запалкавых этыкетак і пачкаў). Ды вось, сітуацыя выглядала наступным чынам: мой сусед запалкі купляе ўпакоўкамі — па дзесяць пачкаў за раз, бо хоча сабраць усе гербы беларускіх гарадоў. Ён і распавёў, што былі яшчэ серыі з выявамі зброі, з галаваломкамі (геаметрычныя фігуры выкладаныя запалкамі), але ён "запаў" толькі на гербы.

Мне ж даспадобы прыйшло тое, што на гэтым прадпрыемстве сістэм-

Купляйце запалкі скрынямі!

Як крэатывцяць на "Барысаўдрэве"

на рэкламуюць беларускае. Каб здабыць больш інфармацыі, звярнуўся да намесніка гандыржтара "Барысаўдрэва" Дзмітрыя Удалова. Ён распавёў, што мадэрнізацыя прадпрыемства была праведзена ў 2015 годзе. Продажы запалак павялічыліся ў

іхнюю патрэбу. Але тэматычныя серыі — не знікнуць.

"Чаму надпісы на пачках робяцца толькі на рускай мове?" — запытаўся я ў Дзмітрыя Удалова. Той адказаў, што магчымы і іншы варыянт, але, як правіла, з'яўляецца шмат незадаволеных з

тым ліку і з прычыны якаснага малюнка на пачку, які распаўсюджае пра нашу гісторыю. Па словах Дзмітрыя Пятровіча, тэматычныя серыі рабіліся да кожнага свята: да Новага года, да Жаночага дня... Сваю рэкламу хочучь бацьчына запалкаў і тыя арганізацыі, якія рэалізуюць тавар па абласцях (нашы запалкі нават Украіна закупляе). "Барысаўдрэў" імкнецца задаволіць

ліку тых, хто родную мову ў школе не вывучаў. Я, настаўніцкі сын, добра памятаю тыя часіны, калі ад вывучэння беларускай мовы і літаратуры маглі вызваліцца бы жаданні не толькі дзеці ваеннаслужачых, але і людзі ахвотныя. Вось вам і плён такой моўнай палітыкі. Аднак гэта зусім не азначае, запэўніў намеснік кіраўніка, што родных слоў мы на запалкавых пачках зусім не пабачым.

Нацыянальны сувенір: хто ты і дзе ты?

На гэтае пытанне спрабуюць адказаць берасцейцы

Тэма, мяркуючы па публікацыях "К", актуальная і бясконавая адначасова. Збольшага кожны з нас ведае адказ на пытанне, вынесенае ў заглавак. Мы хочам мець беларускае нацыянальнае высокамастацкую конкурсантаздольную рэч, якая адлюстроўвала б нашы культуру, ментальнасць ды пазітывнасць. У адваротным выпадку наш спахвэвецкі інтарс задаволіць кітайскі вытворца.

Яўген РАГІН

Не сумняваюся, што ўрэшце перамогуць нашы майстры-рамеснікі. Не сумняваюся, што неўзабаве будзе створана ўзорная лінейка нашых сувенірных твораў. Але сярод лепшых работ павінна быць адна, якую назавуць іміджавай. У шведзеў такім

стаў Чырвоны конік. У нас, на ўсё выдае, павінна стаць выява зубра. Але жакейны зубрык, скажам прама, не надта прыжыўся пасля чыгліянату светы. У Белаавежы і па сёння самыя даступныя па кошце "жывіліны" — кітайскія. Але яны ніякім чынам не адпавядаюць характарыстыкам, прыведзеным вышэй. На гэтым гаворку пра кіч мы завяршаем.

Не, на Слуцкі пояс я не забыўся. Але ён дарагі. А жэном-варыянты не адпавядаюць пакуль фармулёўцы "і якасна, і танна". Несцёрка? Не! Ну не хачу я чыгліянату ў свеце гэтакім лагічнажкам у магерцы, што вечно чухае патыліцу.

Традыцыі + сучаснасць

Першую адэкватную спробу комплексна адказаць на ўсе гэтыя пытанні зрабілі,

на мой погляд, супрацоўнікі (сапраўдныя прафесіяналы!) Брэсцкага абласнога грамадска-культурнага цэнтру. Яшчэ летась яны абвясцілі абласны конкурс "Берасцейскі сувенір". Трашмама дапамог Віцебскі аблвыканкам. Галоўная ўмова будучых захадаў была вызначана дакладна: традыцыю абавязкова спалучыць з сучаснасцю. Сярод лепшых тэматшэй майстроў-рамеснікаў конкурс праходзіў у тры этапы. Фінал адбыўся сёлета, 3 ліпеня. У яго ўвайшлі чатыры дзясяткі майстроў з 15 раёнаў вобласці і Брэста. Сорак лепшых сувеніраў прадстаўлялі шэсць намінацый. (Я так падрабязна таму, што бачу гэты конкурс рэспубліканскім. А як інакш? Гаворка ж — пра імідж роднай краіны. А гэта ўжо — ідэалогія.)

Я і намінацыі для прыяльна прывяду. "Цытадэль славы і гонару" (Брэсцкая крэпасць

Інжынер аддзела якасці прадпрыемства Соф'я Леганькова нават зазначыла: цалкам верагодна, што ў якасці ілюстрацыі на пачках з'явіцца асноўныя граматычныя правілы беларускай мовы. Замову на "карцінку" прадпрыемства дае спецыялістам друкарня. Тыя рыхтуюць эскіз і пасля зацвярджэння на "Барысаўдрэве" серыя запускаяецца ў вытворчасць. Да 70-годдзя Вялікай Перамогі, да прыкладу, свет пабачылі дзве серыі: з адлюстраваннем больш чым трыццаці савецкіх баявых ордэнаў і медалёў, з выявамі савецкай зброі таго часу (больш за 60 найменняў). Мне хочацца сабраць найперш гэтыя серыі. Соф'я Васільеўна, хітры маркетолог, раіць купляць запалкі не ўпакоўкамі, а скрынямі (сто ўпакоўкаў). Так, маўляў, серыі будуць сабраны ў поўным аб'ёме і ў мінімальны час.

Наконт гербаў беларускіх гарадоў. Эканаміст камерцыйскага аддзела Волга Ялямецка патлумачыла, што гэтай серыі папярэднічалі гербы нашых абласцей, потым — раёнаў. Нават і цяжка падлічыць агульную колькасць выяў. Яна, па ўсім выглядзе, імкнецца да бясконасці.

Хтосьці скажа: "Штосьці Рагін на свае сельскія бібліятэкі ды клубы забыўся дзе немаведыма з якіх нагодаў на запалкі пераклочыўся?" Ды я не пра запалкі, а пра кратытэй. Пра тое, што не стае нашым сельскім клубам ды бібліятэкам хітрых менеджараў-маркетологаў, якія умеюць ствараць ды мацаваць брэнд. А добры брэнд, які вы пераканаліся, павялічвае продажы ў разы. І ўрэшце яркія "карцінкі" рэгіянальнага культурнага жыцця я таксама збіраю. Шкада, але тут калекцыя не надта вялікая. **К**

па брэндавасці, як падаецца, на адным месцы з зубрам); "Родная старонка" (нацыянальны каларыт прыроды); "Край запаведны" (гісторыка-культурная спадчына); "Зямля берасцейская — наша натхненне" (традыцыйна-нацыянальная культура); "Мая радзіма" (сувенір з нацыянальнай сімволікай); "Старадаўняе рамяство" (сувенір, выкананы па старадаўніх тэхналогіях). Жанравы спектр, як думаецца, максімальна шырокі.

Магу сцвярджаць, конкурс ладзіўся не для праформы. Па дзвюх намінацыях другое і трэцяе, першае і другое месцы не прысуджаліся. Інакш кажучы, адбор быў надзвычай строгі. Што далей? Самы час даць слова прафесіяналам.

Маркетинг — у дапамогу

Загачык аддзела традыцыйнай культуры Брэсцкага абласнога грамадска-культурнага цэнтру Ларыса Бы-

У рабоце з'езда прынялі ўдзел міністр замежных спраў Уладзімір Макей, кіраўнікі міністэрстваў і многіх грамадскіх арганізацый, што было вельмі станоўча ацэнена выступоўцамі. Беларуская дыяспара мае вялікі патэнцыял. Сістэмнае супрацоўніцтва з ёю — вельмі неабходнае для культурнага, сацыяльна-эканамічнага развіцця Беларусі. Гэта каштоўны рэсурс, які павінна скарыстаць беларуская дзяржава. Між тым, пакуль ён выкарыстоўваецца слаба. І ў многіх выступленнях гучала тэма кансалідацыі — і ўнутры дыяспары, і з уладнымі структурамі краіны. Безумоўна, крокі насустрач нам неабходна рабіць адначасова.

Дыяспара перажывае цяпер няпросты час. Адбываецца старэнне, прытом моладзі — невялікай, плюс неўспышная асіміляцыя. Дыяспара трэба ратаваць і падтрымліваць. А сёння за межамі Радзімы пражывае ад 3 да 4 мільёнаў беларусаў!

Карысна тое, што на з'ездзе гучалі ўважаныя прапановы па каардынацыі дзейнасці беларус-

Пра з'езд, які быў і які будзе

Тадэвуш СТРУЖЦКІ,
намеснік старшыні Беларускага фонду культуры

З'езды беларусаў свету... Вельмі важна, што яны ладзяцца і пераўтвараюцца ў сапраўдныя форумы. Магу зацвердзіць гэта з асабістага досведу, бо давялося быць на пляці, у тым ліку і на першым у 1993 годзе. У сёлетнім сёмым з'ездзе прымалі ўдзел звыш 250 дэлегатаў з 20 краін. Гэтым разам дэвіз мерапрыемства быў "Беларуская нацыя, беларуская дзяржаўнасць, беларускае замежжа — выклікі сучаснасці і стратэгія развіцця". Тэматыка, на мой погляд, вызначана вельмі дакладна, бо кожнае з пытанняў — надзённае ды актуальнае.

кіх суполак за мяжой, па актывізацыі супрацоўніцтва. На мой погляд, найбольш важна — распрацаваць дзяржаўную стратэгію ўзаемадзеяння. Гаворка пра комплекс прававых, эканамічных, дыпламатычных, адукацыйных, культурных і арганізацыйных вынікаў па захаванні беларускасці, па забеспячэнні сістэмнага ўдзелу дыяспары ў вырашэнні жыццёва важных для Беларусі пытанняў.

Ключавымі складнікамі названай канцэпцыі (і гэта актыўна абмяркоўвалася на з'ездзе) павінны стаць пабудова ўзаемных менавіта даверлівых стасункаў, заахвочванне дыяспары для ўдзелу ва ўнутраным і знешнім жыцці Беларусі, падтрымка землякоў і стварэнне адпаведных інстытутаў (да прыкладу, культурна-інфармацыйнага цэнтра беларусаў замежжа "Беларускі дом" у Мінску), пашырэнне

правоў і магчымасцяў беларускай дыяспары для больш эфектыўнага выкарыстання яе рэсурсаў, у тым ліку — інвестыцыйных.

На з'ездзе былі прыняты рэзалюцыя, звароты да Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь, Савета Міністраў, Нацыянальнага сходу. А сам форум быў станоўча ацэнены і дэлегатамі, і прадстаўнікамі дзяржаўных органаў. Вельмі хацелася, каб наступны з'езд праходзіў і ў больш шырокім складзе, і, як гэта было падчас першага мерапрыемства, у Вялікім тэатры оперы і балета ды з удзелам кіраўніцтва дзяржавы. Тое стала б не толькі важным знакам больш уважлівых і зацікаўленых адносін, але і чыннікам актывізацыі дзейнасці ўсіх нашых замежных суполак. Застаецца і шэраг канкрэтных пытанняў, што патрабуюць неадкладнага вырашэння. Маю на ўвазе спрашчэнне візавых працэдур, умоў перасячэння мяжы, удасканаленне заканадаўчых і нарматыўных дакументаў.

Дзяжурны па нумары

Вяртаем сваё!

Ёсць ідэя, якія, што называецца, лунаюць у паветры і набываюць матэрыяльную вагу, калі іх агучвае асоба, уплываваная прымаць абавязковыя да выканання рашэнні. Пра неабходнасць распрацоўкі дзяржаўнай праграмы вяртання ў Беларусь яе культурных каштоўнасцей, што былі вывезены з нашай зямлі без згоды нашага народа, гаворка ідзе з першых дзён Незалежнасці, а мо і раней. Але істотных зрухаў, скажам шчыра, дагэтуль не бачна. І вось дзямі па гэтай тэме выказаўся Кіраўнік дзяржавы: "Варта па-новаму зірнуць на пытанне вяртання культурных каштоўнасцей у Беларусь. Гэта неад'ёмны элемент фарміравання духоўнай ідэнтычнасці нашай нацыі. Работу ў гэтым напрамку трэба праводзіць з гледзішча "Беларуская спадчына ў свеце". Паколькі шэраг культурных праектаў становіцца рэальнасцю пасля таго, як іх браў пад уласны кантроль Прэзідэнт, ёсць падставы спадзявацца, што гэта справа зрушыць з "мёртвай кропкі".

Пётра ВАСІЛЕЎСКІ

Калі ў прыватным жыцці яшчэ можна ўявіць, што ў чалавека прачнулася сумленне, і ён добраахвотна вяртае гаспадару скрадзеную рэч, дык у міждзяржаўных стасунках такая сітуацыя немагчыма па вызначэнні. Тут сваё можна вярнуць хіба гвалтам пасля пераможнай вайны або праз шматгадовае судовыя цяжбы. Ліч на пачатку 50-х гадоў мінулага стагоддзя беларускія музейшчыкі асірачожна ставілі пытанне пра вяртанне на радзіму раскіданых па Савецкім Саюзе нашых культурных артэфактаў, але сур'ёзна шчыраваць у гэтым напрамку не адважваліся. Ведаючы рэаліі таго часу, няцяжка зразумець, чаму. Беларуская гісторыка-культурная спадчына з ласкі цэнтральных уладаў была падзелена паміж сумежнымі з намі народамі, запісана на чужыя нацыянальныя рахункі, і нават дэклараванне беларусамі намеру вярнуць сваё ўспрымалася як замаха на цішыню і спакой у Савецкай імперыі, на усталяваную субардынацыю паміж рэспублікамі.

Сёння мы жывём у суверэннай дзяржаве і можам заявіць пра сваё права на ўласную гісторыю, не азіраючыся на суседзяў, не беручы да галавы, што яны наконт гэтага думалі. Дазволю сабе меркаванне, што менавіта гэта маў на ўвазе Прэзідэнт, гаворачы пра вяртанне на радзіму нашых культурных каштоўнасцей. Пад дадзенаю праграму патрабуюцца сур'ёзнае навукова-гістарычнае абгрунтаванне. Але найперш, мне падаецца, трэба зразумелая грамадзкая ідэя, дзеля чаго гэта робіцца. Дзеля чаго будучы выдаткоўвацца сродкі і прыкладацца намаганні — прытым, што ў дзяржавы шмат іншых клопатаў і праблем.

Трэба давесці, што мы ўзяліся за гэту справу не толькі для таго, каб узабагіць нашы музейныя фонды і аздобіць інтэр'еры адрастаючых замкаў. Мы вяртаем сваю гісторыю і аднаўляем гістарычную справядлівасць! Вяртаючы на радзіму культурныя і гістарычныя артэфакты, беларусы свярджаюць сябе як нацыя з тысячагадовымі радаводамі, як сапраўдныя спадкаемцы Полацкай дзяржавы, Вялікага княства Літоўскага, Рэчы Паспалітай. А гонар за мінулае — гэта інвестыцыя ў будучыню.

Відавочна, знойдзецца няшмат ахвотных вяртаць сапраўднаму гаспадару тое, што прывыклі лічыць сваім. Але карысць будзе ўжо ў тым, калі ты пачнеш усведамляць, што рэч чужая.

Атмасферу на вуліцы трэба ствараць свядома

Аляксандр ГРЫГОР'ЕЎ,
дырэктар Беларускага тэатра "Лялька"

У Віцебску адбыўся фестываль "На сямі вятрах". Сем вятроў — сем кірункаў: тэатр, паэзія, жывапіс, перформанс, фаер-шоу, хаэраграфія, музыка. Сем доказаў, што вулічнае мастацтва неабходна любому гораду.

ўвагу мінакоў, якія потым пытаюцца, што адбываецца, — і траплялі ў глядзельны залу. Людзі, якія не ўваходзяць у тыя сем працэнтаў, што наведваюць тэатр. Пачаўся нейкі рух. Але Улада, як чалавек вельмі дзейны, хацела вялікі фестываль у адкрытай прасторы, бо, як яна паўтарае, атмосферу на вуліцы трэба ствараць свядома. І ў 2015 годзе ўжо глядачы з "Лялечнага квартала" ішлі глядзець вулічную праграму.

Нашы артысты паглядзелі, як працуе той жа тэатр "Колла", натхніліся і прышлі да мяне: "Хочам стаць на хадулі". Я папрасіў некалькі для ўзору, даў заданне майстэрні. Летась паставілі спектакль "Шагал. Сыход". Без слоў. На хадулях. Паказвалі яго ў двары на вуліцы Пакроўскай, планавалі выступіць сёлета на плошчы, але дрэннае надвор'е не дазволіла. Лялечнікам цяжка прыстасавацца да

такіх умоў, а "вулічнікі" працуюць і ў дождж, і ў спякоту. І менавіта яны справакавалі прафесійных артыстаў спусціцца са сцэны на брукаванку — туды, дзе можна сустраць чалавека, які, можа, ніколі б не прыйшоў да нас у тэатр, і запрасіць яго.

Цяпер пешаходны квартал выглядае зусім інакш, атмосфера змянілася, бо прастора жыве. Не ўсё так, як хацелася б. Ёсць праблема ў тым, што тэатры, пэты, мастакі дзеляць адну тэрыторыю з падворкамі. Напрыклад, ідзе ціхі спектакль, а гучная музыка ўсё перабывае. Так не павінна быць. Мы робім адну справу — арганізуем свята, аб'ядноўваем ім людзей. Але вуліца — прастора для адкрытага дыялогу, дзе можна бесканфліктна вырашыць любыя пытанні.

цко, якая кітайскага суверэннага вытворцу лічыць ці не асабістым ворагам, упэўнена, што і першая "Берасцейская скарыніца" не дасць поўнага адказа на ўсе надзённыя пытанні. "Такія конкурсы варта ладзіць, — кажа яна, — раз на тры гады". А дырэктар цэнтра Святлана Каржук мяркуе, што ў чарговы раз варта адбіраць менш фіналістаў, надаючы ўвагу не колькасці, а якасці. Цалкам згодны! Дзякуючы сістэмнай працы раённых дамоў рамёстваў, дзе пераёмнасць — асноўная ўмова творчасці, кола рамеснікаў паступова абнаўляецца, на

ля кожнага твора будзе змешчаны партрэт аўтара з кароткай анатацыяй яго творчасці, усё магчымыя кантакты для таго, каб работу можна было замовіць і купіць праз сувенірную краму "Скарбіна", што дзейнічае пры абласным грамадска-культурным цэнтры. Такім чынам, спажывец (асоба ці арганізацыя / прадпрыемства) будзе дыктаваць попыток. Усё спраўдліва. Не будзе попыткаў — кітайскія бісерныя зубрыкі будуць разыходзіцца, як улетуку марозіва.

Даіце патраціць грошы!

Не забуду (даруйце за пірыку), як у маленстве пасярод Белаежы я заўважыў у сувенірным кіёску драўляны (на тонкім зрэзе сучка) значак з зубрынай выявай. Ён мне так спадабаўся, што я не адставаў ад мамы, пакуль яна мне яго не набыла. Значак захаваўся і па сёння — даволі

аляпаваты запакаваны малюнак на драўляным кавалачку пушчы.

З дзіцячай псіхалогіяй усё зразумела: падабаецца ўсё бліскачае. З дарослымі — больш складана. Ідэальны сувенір той, выгляд якога вымагае адразу шукаць кашалёк. Аднак спалучэнне "разумная цана, безумоўна якасць, брэндывасць, наўнаснасць знітаных традыцый ды сучаснасці" пакуль ніяк не жадае ўвабляцца ў адзінай, канкрэтнай ўзятай рэчы.

Першае месца ў намінацыі "Родная старонка" заняў на "Берасцейскім сувеніры" разьбяр па дрэве з Камянца (ягоную работу вы бачыце на фота) Анатоль Турчок. Ён варты гэтай узнагароды. І зубр ягоны — велічны і маляўнічы. Але ж, відаць, абыдзецца пакупніку не тання. Цікава, колькі замоў атрымае гэтая работа, пасля таго, як з'явіцца ў згаданай выставачнай зале?

Будзем на сувязі!

Паважаныя чытачы!

Нам цікавае ваша меркаванне па гэтай ды іншых тэмах нумара!

Пішыце на адрас: 220013, г. Мінск, пр-т Незалежнасці, 77,

альбо на электронную скрынку kultura@tut.by.

Тэлефануйце ў рэдакцыю па нумары 8-017-286-07-97.

Абмяркоўвайце на акаўтх

kimpressby ў сацыяльных сетках!

“Нас, журналістаў, забралі і прывезлі ў рэзідэнцыю. У паляўнічы дамок. Сказалі: чакайце. Я здымаў усё, што бачыў навокал; што-сьці было можна, што-сьці нельга. З’явіўся Ельцын — так бы мовіць, “без галыштуку”, але мае спробы яго сфатаграфаваш адрэзу прадухілілі. Потым выйшлі ўсе дзейныя асобы, ужо пра парадзе. Доўга чакалі Назарбаева, але ён так і не прыехаў, бо, казалі, яго самалёт не заправілі. Ці ўсведамлялі мы тады, што адбываецца? Напэўна, не. Мая задача як фотарэпартажэра ў першую чаргу была прафесійна выканаць сваю працу”.

Падрыхтавала
Дар’я АМЯЛЬКОВІЧ

Юрый ІВАНОЎ, які быў адзіным фатографам на падпісанні гістарычнага дакумента ў Віскулях, распавядае нам пра ўнікальны моманты ў сваёй біяграфіі ды ў жыцці вялікай краіны пад назвай СССР. Што значыць быць фатографам у Савецкім Саюзе — і ўвогуле фатографам? Лаўрэат прэміі World Press Photo ды ўсесаюзных і міжнародных конкурсаў, фотажурналіст, у паслужным спісе якога праца ў газетах “Знамя юности” і “Советская Белоруссия”, а таксама знакамітым у былыя часы Агенцтве друку “Навіны” (АПН), доўгі і спадзяемся, даволі плённы ў сваім творчым жыцці час быў нашым калегам, забяспечваючы палосы “Культуры” запамінальнымі фота. Сёння Юрый Сяргеевіч працуе ў Беларускам дзяржаўным універсітэце культуры і мастацтва і з’яўляецца заснавальнікам Савета па грамадскіх сувязях установы, у які ўваходзяць звесткі дзеячы культуры і мастацтва: Ігар Лучанок, Аляксей Дудару, Эдуард Ханок, Віктар Крамарэнка, Вячаслаў Нікіфару, Уладзімір Карагін ды іншыя.

З чаго ўсё пачалося

— Не паверыце, з энцыклапедыі. У горадзе, дзе я жыў, і рос — далёкім ад нас Уральску — была шыкоўная бібліятэка. У хлапечы век я часта туды прыходзіў і чытаў старую дараваляцкую энцыклапедыю. Такую, дзе яшчэ “яці” былі. Памятаю, як шукаў там розныя словы і разбіраў тэксты. Як знайшоў літару “Бэ” і артыкул “Бог”. “Бог — гэта тое, што над намі”, — словы, якія аказалі на мяне вялікі ўплыў... Энцыклапедыя была добра ілюстраваная, і я з цікаўнасцю разглядаў партрэты вядомых людзей. І тады ў мяне і ўзнікла думка: а які ў жыцці я пакіну след? Падумаў пра гэта трохі, і — забыві. Але ж лічу, што гэты момант быў вельмі важным у маім стануленні.

— **А калі ў вас з’явіўся першы фотаапарат?**

— У 10 гадоў. Ва Уральску былі старадаўнія дамы, і ў адным з іх, дзе да рэвалюцыі жыў нейкі магнат, прадаваліся фотаапараты. На вяршыне іх было два — “Любитель” і “Комсомолец”. Я папрасіў тату купіць адзін з іх, і ён пагадзіўся: “Добра, давай збіраць грошы”. Мой бацька, які працаваў ва Уральску на эвакуіраваным з Феадосіі заводзе, ставіў да маёй адукацыі адказна: купляў розныя кніжкі па хіміі, фізіцы, матэматыцы — назбіралася нават такая прыстойная навукова-папулярная бібліятэка. І вось, да тэмы прыйшоўся і фотаапарат. Пэўны час бацька аддаваў мне з заробку грошы, а я з пераменным поспехам іх адкладваў. А аднойчы ён прыйшоў і кажа: “Мне далі прэмію, хадзем купляць!” Мы пайшлі і купілі “Любитель”, хаця ён і быў даражышчэй.

Вось так я стаў уладальнікам фотаапарата. А першы свой зды-

мак зрабіў на бацькавым заводзе. Паехалі ў падсобную гаспадарку і я сфатаграфаваш рабочых на фоне машын. Якая была радасць, калі здымак праявіўся! Да гэтай пары яе памятаю.

Мазгі фотакораў па 500 рублёў і адноснасьць фотажанру

— **Калі, на ваш погляд, фатограф становіцца фатографам?**

— У кожнага — па-рознаму. Ён усе справа выпадку. Добры фатограф — гэта найперш той, хто цікава мысліць, прадумвае жыццё. Тэхніка тут важная, але не іграе галоўнай ролі. Скажам, фотаздымкі прыроды таго ж Сяргея Плытквіча... Так, ён іх робіць з дапамогай самай рознай тэхнікі, ды ўсё ж у фатаграфіі

лі здымаў, тупаў нагой, каб галубы ўзляталі, і кампазітар апынаўся ў іх атачэнні. І што тут заганага? Так, пастаноўка, але... дзе палягае мяжа паміж жыццём і гэтай самай пастаноўкай? Тым больш, у партрэтнай фатаграфіі. Таму для сябе я не падзяляю фатаграфію на рэпартажны ці якую іншую. Фатаграфія для мяне падзяляецца толькі на добрую і дрэнную, а ўсё астатняе — умоўнасьці.

— **А чаму наогул з савецкай пары фота часта аплачваецца ў СМІ даражэй за тэкст?**

— Пытанне не да мяне. Я увогуле стаўлюся да грошай спакойна. Дзе-сьці магу зрабіць работу бясплатна, а дзесьці — папрашу прыстойны гонарар. Усё залежыць ад сітуацыі, ад прапановы. Тое, што праца фотакарэспандэнта добра аплачвалася

безумоўна, спрасцілася. Але таленавітая фатаграфія і ў лічбавую эпоху застаецца таленавітай.

Ведаецца, я не лічу заганным, калі фатограф карыстаецца фоташапоам. Рэвалюцыя адбылася, хочам мы таго або не. Хаця, як мне здаецца, калі здымаеш на лічбавы фатаапарат, адбываецца нейкая затрымка — у мілісекунду. Націскаеш — і фотаапарат спрацоўвае са спазненнем. У плёнчаным такога няма — момант у момант, кадр у кадр. Цікавае такое назіранне. Але фатограф, паўтаруся, — гэта не толькі тэхналогія. У першую чаргу, гэта здольнасць бачыць. Мяне не пужае колькасць калеж, што прыйшлі ў фатаграфію пасля лічбавай рэвалюцыі. Чым больш, тым лепш. Чым вузейшыя дзверы, у якія трэба пракарыставацца, тым больш цікава жыць.

нават мясцовая прэса падцягнулася. Высветлілася, што тая кавярня, якую я намерыўся быць сфатаграфаваш, — месца, дзе часта збіраецца наркамфія. Адпаведна, людзі падумалі, што я наркапаліцыйскі, які за імі сочыць. Мне казалі потым, што я яшчэ лёгка адкруціўся.

Значна раней, калі я працаваў у “Советской Белоруссии”, таксама выйшаў на вуліцу за цікавым сюжэтам. Насустрач мне ішоў такі фактурны тоўсты міліцыянер. І я “шчоўк” яго. Ён таксама да мяне падышоў, пачаў пытацца. Я адказаў: “А вы што, вядомы чалавек?” Словам, street-фатаграфія ў маёй практыцы ўсё больш аказвалася небяспечнай. Хоць і спробы былі.

— **Мы гутарым з вамі ў ачаўні вашых партрэтаў вядомых**

Жыццё як пастаноўка

Юрый Іваноў пра фатаграфію, савецкія часы і момант гісторыі

адчуваецца перадусім аўтар. Памятаецца яго здымак, дзе птушка толькі злавала рыбу? Вось ён, той самы момант, які фатограф “падаліў” — лічы, стварыў.

— **Але ёсць рэпартажная фатаграфія, а ёсць паставажная.**

— Я сёння маю вялікае шчасце выкладаць у Інстытуце журналістыкі БДУ, і мае студэнты таксама часта кажуць: вось, маўляў, ёсць паставажная фатаграфія, а ёсць фотарэпартаж... Добра, адказваю: а таксама ёсць дакументальнае кіно, а ёсць ігравое. І што? Ды анічога! Бачыце гэты партрэт Івана Міско? (*Інтэрв’ю адбываецца ў ачаўні фотакартэраў з яго выставы “Творцы”*). Ён паставажны здымак?

— **Рэпартажны.**

— Ды вось і не! Бо я прапанаваў Івану Акімавічу стаць менавіта оды. Потым з’явіўся гэты букет. Што-сьці Івана рассмяшыла, і я паспеў засьняць яго ў гэты момант. Ці, да прыкладу, вось гэты партрэт Эдуарда Зарыцкага. Я ўвесь час, ка-

ў савецкія часы, — гэта так, было. І журналісты, якія пісалі, мелі да нас з гэтай нагоды рэзюнасць. Але тады для фотакора і аб’ём працы быў іншы: сфатаграфаваш, праявіць, надрукаваць. Акрамя таго, увесь час камандзіроўкі... Дарэчы, у нас у АПН быў добры анекдот на гэтую тэму. “Прыходзіць у краму пакупнік і бачыць: ляжаць на вітрыне мазгі самага рознага кшталту, і цэны на іх адрозніваюцца. Мазгі галоўнага рэдактара — 3 рублі за кілаграм. Мазгі рэдактара — 5 рублёў за кілаграм. Мазгі фотакарэспандэнта — 500 рублёў за кілаграм. “Чаму яны такія даражэй?” — пытаецца пакупнік у прадаўца. “А вы ведаеце, колькі трэба злавіць фотакарэспандэнтаў, каб атрымаць кілаграм мазгоў?”

— **На вашу думку, ці змяніла лічбавая рэвалюцыя стаўленне да фатаграфіі?**

— Так, многія змянілася з прыходам “лічбы”. Праца фатографа,

Пра рызыкаўны street і непаўторнасць кожнага

— **Юрый Сяргеевіч, адзін з напярмакў вашай творчасці — гэта партрэты людзей знаках, упісаных у гісторыю культуры Беларусі. А ці не было ў вас ніколі памкнення выйсці на вуліцу і пачаць здымаць звычайных людзей, мінакоў — трапіць на тэрыторыю, так сказаць, street-фатаграфіі?**

— Дарэчы, ёсць у мяне цікавая гісторыя на гэту тэму. Давялося мне ў 1992 годзе пабыць у Парыжы. Прымаў нас мастак Барыс Забораў. Увечары вырашылі пашпацыраваць па парыжскіх вуліцах, схадзіць у тэатр. І на шляху нам сустрэлася кавярня, у якой я заўважыў каларытных такіх арабаў. Даўша фотаапарат і вырашыў трохі падымаць. Але раптам тыя арабы кінуліся на мяне і пачалі біць. Хацелі забраць фотаапарат, і ледзь удалося яго выратаваць. Прыехаў паліцыя,

асоб. Але пад фатаграфіямі — толькі прэзвішчы. Вы гэта зрабілі наўмысна?

— Так. Мне падаецца, што біяграфіі гэтых людзей мысць усе ведаць. Ці ж гэта не так? Ён унікальныя постаці. Ды і наогул... Як казаў Уладзімір Караткевіч, “у свеце няма нічога другога”. Мы былі знаёмыя з ім, у мяне была кніжка “Мая Іліяда” з яго подпісам. Рыхтаваўся альбом пра Мсціслаў з мямі фота, і ніяк не магі знайсці для іх добрага аўтара тэксту. Сакратар ЦК Аляксандр Кузьмін угаворваў мяне, каб я папрасіў Караткевіча. Я агучыў яму прапанову. А ён — такі кантактны, абавяны — кажа: “Не магу, заняты, у мяне “вісіць” сцэнарый “Хрыстос прывяліўся ў Гародні”. А я вазьмі і ляньні тое, што мне Кузьмін казаў: “Ну, як жа так! Мсціслаў — гэта ж другі Суздаль!” Караткевіч як устрапаецца: “Ніколі так не кажы! У свеце няма нічога другога”. Потым, трохі супакойшыся: “Ніколі не будзе другога Юркі Іванова ды іншых

людзей і гарадоў. Добра, я паеду". І ў выніку напісаў выдатны тэкст.

Адпаведна, усе людзі непаўторныя, і я імкнуся паказаць гэта ў сваіх працах.

Савецкая фатаграфія. Ёсць ці не?

— Як вы лічыце, ці ёсць такая з'ява як савецкая фатаграфія?

— На маю думку, ёсць фатаграфія, зроблена за савецкім часам, якую друкавалі ці не друкавалі. Гэта фотамулёка мне больш даспадобы.

Напрыклад, быў такі выпадак. Я сфатаграфавал рабачага на Трактарным заводзе. Адрузчык металу, твар увесь чорны ад металічнай крошкі, у зубах цыгарэта. Ён падаўся мне цікавым героем, і я зрабіў яго партрэт. Гэта быў 1966 год, акурат рыхтавалася выстава "Сямілетка ў дзесяці" ў Мінску, і я вырашыў адправіць фотаздымак туды. Старшыні журы, якім быў намеснік міністра культуры БССР Мачулін, паказалі маю работу, той неяк коса на яе паглядзеў. І тут тэмысці кажа: "Іванову быў ва Францыі. Гэта ж французскі рабочы". "А, калі французскі, то браць не будзем". І адхілілі.

Праз колькі гадоў рыхтуецца выстава "Фота СССР-1970", спецыяльна для Амерыкі. Я ў той час ужо працаваў у АГН, мне прапанавалі прыняць удзел у праекце. І я вырашаю зноў адправіць гэтага ж рабачага. І што ў выніку? Прыходзіць больш за 2 тысячы фотаздымкаў з усяго Савецкага Саюза, і з гэтай колькасці менавіта мае фота рабачага з Трактарнага завода трапіла на вокладку амерыканскага часопіса Popular Photography! Хто і як там адбраў — невядома. Але вось вам факт. І якая гэта фатаграфія: савецкая ці не?

— Але былі падчас вашай працы канкрэтныя забароны: маўляў, вось гэта і гэта фатаграфавань не гэта?

— Ніхто нічога не забараняў. Калі працаваў у АГН, то ў кабінеты амаль усіх начальнікаў уваходзіў як да роўных. Памятаю сакратара Віцебскага абкама партыі Рыгор'ева. Я прыхаў да яго і спытаў: "Уладзімір Віктаравіч, што вас уразіла за апошнія гады?" І ён распеў мне пра пашталёнку Рагалёву Домну Сільвестраўну, якая стварыла мемуарыяльныя могілкі тых, хто загінуў пад Лёзна. "Калі я даведаўся пра гэта, адразу падараваў ёй вазу з кветкамі", — дадаў ён і пачаў распавядаць пра тое, як потым яму было цяжка гэтую вазу "спісаць". Я знайшоў тую жанчыну і зрабіў фотарыс. Яе фатаграфія потым была надрукавана ў часопісе ФРГ, і гісторыя мела ашаламляльны працяг. Адзін немец, бізнесмен Хельмут Брандль з Нюрнберга, прачытаўшы матэрыял, прывез дзве фуры гуманітарнай дапамогі жыхарам вёскі Франксое і гэтай жанчыне ў прыватнасці. Мы з Барысам Луцнкам, колішнім дапаўнім рэжысёрам Рускага тэатра, зрабілі пра гэта фільм, і ён быў паказаны па беларускім тэлебачанні. Ніхто мяне не кантраляваў, як і каго я буду здымаць.

— А як жа выявы пустае паліц у крамах, якія нельга было фатаграфавань? Калі для фотасесіі трэба было наўмысна запыняць паліцы?

— Не было такога! Па шырацы, я ніколі не быў скіраваны на "выкрыванне рэальнасці". Мяне цікавілі іншыя правы жыцця. Я — аптыміст па натуре, што зробіць? Не люблю "чарнуху". У мяне быў аднойчы рэпартаж, калі я ўсю ноч прастаяў з хірургам Геннадзем Казловым, які рабіў аперацыю на перасадцы нырака. Спачатку ён не чакаў пуская мяне: маўляў, ёсць забавы, чужыя нельга. Але потым дазволіў знаходзіцца ў аперацыйнай, і я правёў там 10 гадзін. Ноччу згасала

святло. Мігуня. Я мог здымаць усё, што заўдаюна. Але я выбраў твар хірурга: яго вочы, напружанне, намаганне вырастаць чалавечая жыццё... Самае цікавае, што потым гэты доктар мне патэлефанавалі: "Вы ведаеце, Юрый Сяргеевіч, ныркі запрацавалі!" І столькі радасці... Потым мы пасябралі.

Я здымаў і сваім жыццём тое, што мне падавалася цікавым. Вось вочы хірурга падчас аперацыі мне цікавыя, а прыбіральні — не. Калі пачалася хваля мітынгаў перабудовы, я іх здымаў. Сімавалічнае "пахаванне КПСС" — таксама. Здымаў на судзе Рыгора Васюру, які спаліў Хатынь. Але каб наўмысна залезці да кагосьці ў ложак ці здымаць "раздрай"...

— А як вы патрапілі на той працэс над ваенным злачынцам?

— Мне пра яго распеў знакіміты скульптар Анатоль Анікейчык. "Ты мусіш схадзіць", — скажаў ён мне. Я звярнуўся па дазвол да старшыні ваеннага трыбунала падпалкоўніка юстыцыі Віктара Пляскова. І ён дазволіў здымаць "усё, што заўгодна". Працэс быў адкрытым. Увялі пад канвоем Васюру. Памятаю вялізныя тамы справаў. І яго аблічча. Ён выглядаў як воўк, які патрапіў у пастку. Дарчы, Васюра пракалоўся, калі як ветэран баявых дзеянняў захацеў атрымаць ордэн Айчыннай вайны. Ён жа пастыхова хаваўся пасляваенныя гады, нават выступіў перад школьнікамі як франтавік-судзіст. Адправіў дакументы на ордэн — і тут яго ідэнтыфікавалі як чалавек за не да канца выяўленым мінулым. Пачалося расследаванне, і ў выніку — той гістарычны працэс. Я зрабіў фота Васюры, калі прысуд ужо быў зразумелы. Так гэты здымак і ахрысцілі: "воўчы погляд".

Неўзабаве ў мяне была камандзіроўка ў Маскву. Я прывёў таму і фота злачынцы. Галоўны рэдактар фотайнфармацыі АГН Анатоль Васільевіч Багамолаў заахоўваў мяне: "Мы акурат фарміруем на World Press Photo калекцыю, давай і твой здымак пашлём. Але пакажы ў ЦК на ўсялякі выпадак". Добра, пайшоў у ЦК. Там сустракае сакратар Валер Пячэнік: "Клас, усё добра! Толькі пакажы на ўсялякі выпадак адзелу прапаганды". Я іду далей у адзёл прапаганды, а там — небезьведомы Савелій Паўлаў. "Фота выдатнае! Так, сапраўды, воўчы погляд. А што такое?" — цікавіцца. "Ды вось, хочучь адправіць на World Press Photo". "Ты што! Кроўку харкаць будзеш, калі так зробіш! — такая пайшла размова. — Ты хочаш паручыць канцэпцыю музея Вллікай Айчыннай вайны?" Я выявіў тую рысу, за якую партыя зайці не магла, бо ў нас жа вораг быў толькі адзін — немцы... Парушаць галоўную лінію адзёл прапаганды не дазволіў, таму мой удзел у конкурсе і "накрыўся". "Таварышы не разумеюць", — адказаў мне на адмову галоўны рэдактар інфармацыі.

Такім чынам, мне нічога ніхто не забараняў, але пэўным фатаграфія "зьялёнае святло" не давалі.

"Фатаграф — гэта сцэнарыст, рэжысёр і аператар у адной асобе"

— Юрый Сяргеевіч, але ж вы ўсё ж прынялі ўдзел у World Press Photo з іншым фотаздымкам, сталі лаўрэатам. Прычым ваш здымак "Літучка", наколькі вядома, быў пастановавым. Гэта праўда, што вы прыдумалі тую сітуацыю, якая выяўлена на фота?

— Так, але я не лічу гэта злачынствам. Гэта быў адмысловы праект "Адзін дзень з жыцця СССР", які прыдумалі два амерыканцы — Рычард Смолан і Дэвід Козн. Яны прапанавалі сабраць па 100 фотакарэс-

■ Вы цяпер папракаеце мяне ў тым, што я гэта ўсё прыдумай, стварыў гэтую сітуацыю, але я не бачу тут заганы. Фатаграф — гэта аўтар сцэнарыя, рэжысёр і аператар у адной асобе.

■ Дастаў фотаапарат і вырашыў трошкі паздымаць. Але раптам ты арабы кінуліся на мяне і пачалі біць. Хацелі забраць фотаапарат, і ледзь удалося яго выраставаць. Прыехала паліцыя, нават мясцовая прэса падцягнулася. Высветлілася, што тая каверныя, якую я намерваўся быў сфатаграфавань — месца, дзе часта збіраецца наркаматія.

пандэнтаў з СССР, і 100 — з Захаду, якія будучь фіксаваць жыццё нашай краіны. Праект быў дасланы Гарбачову, і каб праявіць сваю дэмакратычнасць, ён пагадзіўся на такую авантуру.

Лавіўся конкурс, быў адбор, і ў выніку яго фіналісты атрымалі "зьялёнае святло" на ўсе творчыя ідэі. Той адзін дзень з жыцця СССР — 15 мая 1987 года. А здымаць трэба было з самай раніцы. Што, дзе і калі, на якіх аб'ектах мы будзем працаваць — ад нас патрабавалі персанальны план дня. Былі арганізаваны адмысловы штаб пры гаркаме, які рэагаваў на запыты фотажурналістаў. Я абраў 23 аб'екты: радзільня, буланчая, тралейбуснае дпо, школа, у якой дзеці будучь рабіць зарадку, потым майстэрня Івана Міско — я папраціў, каб да яго ў гошці прыйшоў Саша Мядзведзь, і Іван лягліў партрэт асілка. Потым — той самы тонкасуконны камбінат, дзе мусіла адбыцца лятучка... Падчас гэтага дня я сфатаграфавалі ўсё, што заглапаваў.

— А што адбылася на тонкасуконным камбінате?

— Там усё чамусці думалі, што да іх прыедзе замежны фотакарэспандант. А прыхаў я. Аднак у мяне быў ліст за подпісам самога

Гарбачова, таму аніякіх нараканняў не прагучала. Мне ў дапамогу быў "прыстаўлены" сакратар парткама, і я звяртаўся да яго з усімі просьбамі.

Я адразу заўважыў чырвоныя хустачкі на работніцах. Але іх было ўсяго адна-дзве. "У вас чырвоныя хусткі яшчэ ёсць?" — пытаюся. "Будзь", — адказвае ён, бо... у мяне ліст за подпісам самога Гарбачова. Потым я падымаў пра лысага чалавека ў атачэнні гэтых хустачкаў. "А яшчэ мяне патрэбна лыса галава", — звяртаюся да майго памочніка. Сакратар кажа: "Нават дзве ёсць. Дырэктар і галоўны інжынер". "Лысыя?" — перапытваюся. "Як калена!" — адказвае. "А яны пагодзіліся?" — хвалююся. "Адка сакратар так на мяне паглядзеў, што я зразумеў, што, мабыць, сам не разумею сілы ліста. Карацей, мне было аказанае садзейнічанне ва ўсім: нават святло, якое запатрабаваў, было забяспечана, лямпы на патрэбныя замянілі. Хусткі, як кажуць, пашылі. Начальнікі — даставілі.

З ткачыкамі размаўляў асабіста. "Дзяўчаты, вас усё задавальняе?" — пытаюся. Яны спачатку адказалі нерашуча: маўляў, усё. Тады я спытаў пра дзіцячыя садкі, пра зарплаты. І тут, як гаворыцца, яны "раскачгарыліся" і пачалі распавядаць пра праблемы ды скардзіцы. "Добра, вось гэта зараз і распавядзіце свайму начальству", — так іх падрыхтаваў. Усё прайшло як па масле, дзяўчаты акружылі дырэктура з інжынерам, і адбылася такая імпрывізаваная размова, якая ператварылася ў рэальную лятучку.

У выніку са зробленых мною у той дзень фатаграфіяў у праект "Адзін дзень з жыцця СССР" былі адобраныя тры, у тым ліку і з тонкасуконнага камбіната. А потым, ужо асобна, гэты фотаздымак быў дасланы на конкурс World Press Photo.

— А гэтыя фатаграфіі, якія ўдзельнічалі ў праекце, праходзілі цензуру?

— Так, былі пастаўлены ўмовы, што Масква прысутнічае пры адборы фоты. Наш рэдактар ездзіў на адбор, і потым распавядаў, што былі фатаграфіі, якія выклікалі абурэнне. Прычым, гэта былі здымкі нашых фатарафаў, а не заходніх.

— Вам не падаецца дзіўным, што ваша фота, якое было зрыжысраваным на 100%, усё ж увайшло ў ліст прэміі World Press Photo, якія стаіць на пазіцыях "праўдзіваці", "дакладнасці" ў фатаграфіі?

— Усё, што там адбылося, адбылося насамрэч. Я стварыў гэту сітуацыю, але яна ўжо стала праўдай. Таму дзіўнага, лічу, тут нічога няма. Вы цяпер папракаеце мяне ў тым, што я гэта ўсё прыдумай, стварыў гэтую сітуацыю, але я не бачу тут заганы. Фатаграф — гэта аўтар сцэнарыя, рэжысёр і аператар у адной асобе. Ніхто мяне ў адваротным не пераканае.

Пра тое, што прапусціў, і адчуванне гісторыі

— Юрый Сяргеевіч, 1970-1980-я — часы росквіту малюўнічых субкультур: хіпі, панк-рух... Ці не было жадання здымаць такую моладзь? Напэўна, хадзілі па вуліцах Мінска "экзэмпляры"?

— Шчыра кажучы, мне неяк на вочы яны не трапіліся. Разам з фатаграфам Міхаілам Жылінскім мы ў межах акцыі "Адкупленне" ездзілі ў Заходні Берлін — у той час, калі два фотарафаў адтуль паехалі здымаць Мінск. У цэнтры там была царква, каля якой "тсаваліся" панкі. І я захацеў іх сфатаграфавань. Адзін з іх заўважыў маю цікавасць і запатрабаваў 5 марак. Вось такі падыход. Але тут ужо ўмяшаўся чалавек, які нас суправаджаў, штосці сказаў панку, і той пагадзіўся пазираваць бясплатна. У выніку атрымаў-

ся такі амаль сацыяльны здымак, як вы любіце. Прычым менавіта гэтая фатаграфія патрапіла на афішу нашай сумеснай з немцамі выставы, якая ладзілася, паміж іншым, у Мінску. Рэкламы было шмат, афішы віселі па ўсім горадзе, і тое дало нечаканы плён. На адкрыццях у Палац тонкасуконнага камбіната прыйшлі, здаецца, усё панкі Мінска. Вось тады я іх нарэшце ўбачыў (смяецца). Але бедачыня хутка разганалі. Выстава была міжнароднай, і ўсе бяліся, што з-за нашэсця панкаў атрымаецца скандал. Безумоўна шакаваў, што шмат чаго не удалося захаваць на плёнку, але... як атрымалася, так атрымалася.

— Але вось гэты момант гісторыі, які часам улоўлівае журналіст. Ці з'яўлялася ў вас яго адчуванне? Тыя ж Віскілі: патрапіць туды ўдалося нямяком. Што вы лічыце гэтымі выключнымі падзеямі? Як вы на іх раэгуце?

— Што да Віскілі... Магу з вамі пагадзіцца, што патрапіў я туды цудам. Безумоўна, пра гэта варта распавесці. Акурат у тых часы ў АГН з'явіўся новы апарат "Ліфакс": камп'ютар, які мог сканіраваць негатывы і па тэлефоннай сувязі перадаваць іх у любую кропку свету. "Ліфакс" прыхаў у Мінск для праверкі сувязі. У гэты ж час у сталіцу БССР прыйшоў Ельцын. Я зрабіў яго фатаграфію ў Вяроўным савец, па гэтым апарате перадаў на базу — усё атрымалася. І тут акурат пачуў адным вухам, што Ельцын з кампаніяй збіраецца ехаць у Белаежскую пушчу. Ніхто навокал нічога не ведае, пацяскаюць плячыма, а я — да Вячаслава Кебца. "Вячаслаў Францавіч, вазміце мяне з сабой!" І ён раптам адказае: "А што? Паехалі!" І вось так нечакана патрапіў у аб'ёмку.

Праз гадзіну, як высветлілася, быў самалёт. Я збегаву хуценька дадому, набраў плёнкі, узяў апаратуру — і на такі ў аэрапорт. Потым, ужо ў самалёце, убачыў сваіх калегаў: Валерыя Драздова з "Народнай газеты", генеральнага дырэктура Якава Аляксеевіча з БелТА, з тэлебачання — аператара Уладзімір Андронав і журналіст Вадзім Біцан, пяты я. Як яны туды патрапілі, ніхто ні ў кога не пытаўся.

Калі мы прыляцелі, у Камянюках быў страшны мороз. Нам далі адзін нумар на чацвярчы, а Аляксейчыку — асобны "люкс". Самае цікавае, што ён уначы прыйшоў да нас, бо замёрз. У яго ў вакне было выбітае шкло.

На наступны дзень нас забралі і адвезлі ў паліўнічы дамок у Віскілі. Доўга чакалі, і ўрэшце нас запрасілі ў залу і дазволілі працаваць. Калі фатаграфавалі падпісанне пагаднення, у першую чаргу думаў пра прафесійныя рчы, а ўсведмленне таго, што адбылося ў папільным плане, пачалося трохи пазней. Такое калектыўнае недаўменне, неразумненне таго, што адбываецца. Што значыць гэтае новае ўтварэнне — СНД? І усё было настолькі спантанна... Нават мабыністка пад рукой не аказалася, каб адрукаваць гістарычныя дакументы, і яе тэрмінова прывезлі з адміністрацыі Белаежскай пушчы.

Калі вяртацца да нашага пытання пра адчуванне гісторыі... Я не рабіў падзелу на вялікую гісторыю і малую. Усё, што я фіксаваў на фота, лічыў вартым увагі: ад той сустрэчы ў Віскілях да партрэта Домны Рагалёвай, пашталёныя з вёскі Франксое і нават тое, што мы з вамі цяпер размаўляем, — гэта таксама гісторыя.

Пытанні падчас сустрэчы задавалі Барыс Стрэпак, Людміла Крушынская, Ілья Свірын, Сяргей Трафілаў, Воляга Ропат, Дар'я Амляковіч, Юген Рогін, Пятро Васілеўскі, Юрый Чарнякевіч, Фота Таццяны Матусевіч

Дзе жывуць ваўкалакі

Раённы дом рамэстваў — у новым памяшканні. Тут, падаецца, быў дзіцячы садок: вонкава будынак упрыгожаны выявамі Бураціна і Карабаса-Барабаса. Не надта прадатны антураж для ўстаноў, што прапагандае нацыянальнае, мясцовае. Форма — важная, але змест — больш важны ўдвая. Паглядзі — цесна. “Перавага” для такіх устаноў хранічная. Кіраўнік РРР Вольга Смаргунова распавяла, што шраг гуртоў дзейнічаюць у дзіцячай школе мастацтваў.

Дырэктар ДШМ Алена Парфёнава чакала нас цэлы дзень, інакш кажучы, хацела нас перахапіць, каб распавесці пра поспехі сваёй установы. Не баялася сустрэчы, бо мела чым пахваліцца. Сапраўды, гэтая ўстанова культуры — самая беспраблемная ў раёне. Як, дарчы, і ў рэспубліцы: педкалектывы ў асноўным складаюцца з былых вучняў, заробкі за кошт павышаных ставак — небагія. Дзякуй, Алена Івануна, за вашу ўпаўненасць і дасведчанасць. Мы б слухалі вас цэлы дзень, каб не кікала ў дарогу неадкладная патрэба наведць радзіму Яна Баршчэўскага. Не знайшлі мы ў раённым цэнтры ні сувеніраў, ні іншых матэрыяльных уваабленняў брэндаў-постацяў, таму і вырашылі пабываць у мясцінах, што натхнілі аўтара на стварэнне вобразна шляхціца Завальні. Між тым, так не стае Расонам помніка гэтаму незвычайнаму літаратурнаму герою...

Дарога ў вёскі **Гарбачова** і **Мурага** б'яжыць-уецца праз лес. Хоць і сонечны выпаў дзень, але трохі не па сабе. Ці не за кожнай елкай бачыцца то ваўкалак, то пярэварачень, то Плачка. Ян Баршчэўскі нарадзіўся ў Мурага. Тут уладкаваны помнік пісьменніку. Вёска ж на сёння — перспектыўная ў дэмаграфічным плане. У плане патрыятычнага выхавання — перспектывы бязмежныя. Уявіце, якія тут можна ладзіць кветы ды фэсты-інферна для аматараў нязведанага, незразумелага і фантастычнага!

Па шляху да Гарбачова абмяркоўваем шраг рытарычных пытанняў. Чаму расіяне экранізуюць сваю літаратурную класіку па другім і трэцім разе, а мы — і не падступаліся? Не, у 1994 годзе Віктар Тураў зняў стужку паводле “Шляхціца...”, але атрымалася яна, як мы лічым, надзвычай неадзначнай. Дык чаму ніхто не спрабуе зрабіць гэта сёння, у век камп'ютарных тэхналогій?

Гарбачова — аграгарадок, тут — сельсавет, ёсць бібліятэка з невялікім музейчыкам, што распавядае пра Яна Баршчэўскага, клуб. Усё так. Бібліятэкар Святлана Алейнікава паказвае нам фотаздымкі на сцяне, што распавядаюць пра пісьменніка, яго жыццё і творчасць. Усё гэта добра. На клубнай сцэне спяваюць дзяўчынкі-школьніцы. Пытаемся “Хто такі Ян Баршчэўскі?” — і імгненна псуюм усім настрой. Ніхто не ведае, што адказаць. Каментарый, як кажуць, залішня.

(Не)лірычнае агульнае заканчэнне

Культурна-гістарычныя брэнды ў Расонскага раёна — магутныя, непадманьныя. Але — нераскручаныя, таму і не сталі пакуль бясспройгрышнымі прынадамі для турыстаў. Пры належных высіках ды годнай рэкламе, глядзіш, і ўзнікае б дзесьці на Расоншчыне і такая аграсядзіба — “Шляхціц Завальня”. Мы б у ёй пераначавалі з задавальненнем. Уявіце, колькі б тады з'явілася нефантастычных апавяданняў пра Беларусь. Ды новых брэндаў!

“К” некалькі разоў пісала пра дырэктара Гацкоўскага СДК, што ў Слуцкім раёне, Паліну Панамарову — маладога спецыяліста і выхаванку кафедры менеджменту сацыяльна-культурнай дзейнасці Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта культуры і мастацтваў. Чарговая навіна прыйшла з сацыяльных сетак. У Мялешкаўскім цэнтры культуры і дасугу прайшоў конкурс сельскіх дыджэяў. Удзельнічалі ў ім прадстаўнікі вёсак Гацук, Казловічы, Лучнікі, Мусцічы. Лепшай аказалася Паліна Панамарова. Спалучэнне маладосці, адукацыі і амбіцыйнасці з'яўджа перамагае. Так трываць і надалей, Паліна!

Яўген РАГІН

Міжнародны фестываль мастацтваў “Славянскі базар у Віцебску” — мерапрыемства шматструктурнае. Таму ў шчыльным фестывальным графіку месца знайшлося і абласнаму святу-конкурсу тэатраў мод “Модны дывертсмент”. Пра гэта напісаў наш пастаянны аўтар Андрэй Стручанка. “Свята арганізавалі галоўнае ўпраўленне ідэалагічнай работы, культуры і па справах моладзі Віцебскага аблвыканкама, — распавядае ён, — ды абласны метадычны цэнтр. У “Модным дывертсменце” бралі ўдзел студыі касцюма, аб'яднанні мадэлявання і канструявання адзення, усяго — 22 калектывы. У намінацыі “Сладчына” прэзентаваліся калектывы традыцыйнага народнага касцюма або яго элементаў. Намінацыя “Сучаснасць” была прадстаўлена выбарамі падлеткавага і маладзёжнага адзення. Гран-пры атрымаў узорны тэатр моды “Топ-топ” з Наваполацка”.

Яшчэ адна навіна ад Андрэя Стручанкі. Яна таксама тычыцца шматграннасці “Славянскага базару...”. У яго рамках адбыўся турнір народных танцаў. У ім прымалі ўдзел амаль 70 пар з усіх рэгіёнаў Віцебшчыны. Танцоры выконвалі “Кракавяк”, “Падспань”, “Ойру”, “Лявоніху”... Уладальнікам Гран-пры стаў калектыв з **Лёзненскага** раёна. Адметны мясцовы танец прэзентаваў **Віцебскі** раён, а лепшая балетмайстарская пастаноўка — у фальклорнага тэатра з **Лыбокага**.

Дырэктар **Навагрудскага** раённага цэнтры культуры і народнай творчасці Наталія Кавальская распавядае пра тэатралізавана-абрадавае свята “Пятроўскі вянок”. Адбылося яно ў аграгарадку **Пятрэвічы**. Тут спрадвеку адзначалі свята Пятра і Паўла. Таму пасля царкоўнай службы ўсе сабраліся на цэнтральнай плошчы. Рэй вялі работнікі мясцовага СДК. Па традыцыі самым гасцінным гаспадарам на дах дома быў закінуты вянок. Чым даўжэй ён там праляжыць, тым больш добра будзе ў сям'і. Правесці канцэрт мясцовым самадзейным артыстам дапамаглі аматарскія калектывы з **Навагрудка**.

Пра яшчэ адно свята напісала нам Настасся Голуб. Гэта Свята Пеўня ў аграгарадку **Белагурна Дзятлаўскага** раёна. Многія, напэўна, забыліся, што 2017-ы — год Вогненнага Пеўня. Белагурнаўцы пра гэта нагадалі. Такім чынам рэалізоўваецца праект “Дбайных людзей славім — весела час бавім”. Вяскоўцы падрыхтавалі выставу лепшых пеўняў, прапанавалі нацыянальныя стравы і сувеніры. Вяселая эстафета прайшла паміж камандамі сельгаспрадпрыемстваў раёна. Пераможцы атрымалі падарунак пеўня. Артысты з Дзятлаўшчыны далі канцэрт.

Інфармацыя ад метадычнай службы **Ашмянскага** раённага цэн-

Віруе “Славянскі базар у Віцебску”.

Пра вянок на даху, белагурнаўскіх пеўняў ды кветкавае свята

Дзятлава: пеўні бываюць рознымі.

“Пятроўскі вянок” у аграгарадку Пятрэвічы: святкуюць і дзеці і дарослыя.

У Крупаве прыдумалі новы брэнд “Свята курынага яйка”.

тра культуры. Гаворка пра чарговае брэндавае мерапрыемства. У аграгарадку **Кракаўка** адбылося свята кветак. Мерапрыемства скіравана на развіццё культуры кветкаводства і ландшафтнага дызайну сельскіх тэрыторый. Для СДК прайшла тэатралізацыя. Выстава кніг і плакатаў давала максімальную інфармацыю пра кветкі. А яшчэ вяскоўцы саборнічалі ў лепшым дызайнерскім расэрні прысядзібнага ўчастка. Валюціца Свірская і Валяціца Пакульневіч правялі майстар-класы.

Яшчэ адно брэндавае свята “вырасла”, як піша вядучы метадыст **Лідскага** раённага цэнтры культуры і народнай творчасці Ганна Некраш, у аграгарадку **Крупаве**. Чаму брэнд менавіта яйка? Ды таму што карыснае ды таннае, а яшчэ — добрая палова жыхароў вёскі працуе на птушкафабрыцы. Восем вялі і курачка Раба на новы лад. Менавіта так называецца пастаноўка народнага тэатра “Бераг” **Міноўтаўскага** культурна-дасугавага цэнтры, што была паказана на сваяце. У канцэртнай праграме былі заняты таксама артысты **Бярозскага, Ганчарскага, Крупскага** дамоў культуры.

У суботу і нядзелю ля возера Літаўка, што на **Навагрудчыне**, пройдзе рэгіянальны фестываль-конкурс бардаўскай песні паміж Уладзіміра Высоцкага “Музыка сэрца”. У праграме — літаратурна-музычныя выступленні, канцэрт і дыскатэка пад адкрытым небам. Адбудзецца і шчырыя перадачы эспанатаў, звязаных з жыццём Высоцкага, гасцініцы “Навагрудак”, дзе спыняўся знакаміты бард.

К

Гэтым матэрыялам у "К" стартуе цыкл інтэрв'ю пад назвай "Нязбіты лётчык" — з людзьмі культуры, якія некалі былі шырока або адносна вядомыя, але з часам нібы сьцілі ў цень, з творчасцю, аднак, не парываючы або застаючыся побач з ёю. З першым суразмоўцам — Сяргеем РАЙНЧЫКАМ — мы не бачыліся каля дваццаці гадоў! Аднак, было, што ўспомніць...

Алег КЛИМАЎ / Фота аўтара

Некалькі слоў у абарону Агурбаш — У сына кіраўніка і піяніста ансамбля "Верасы", кампазітара Васіля Райнчыка, і адной з вакалістак гэтага калектыву Ірыны Цвятковай іншага шляху, як у музыку, не было?

— Мяне і не пыталі пра выбар прафесіі — аддалі ў музычную школу пры кансерваторыі і ўсё. Прычым бралі вучыцца граць на блок-флейце, бо на аддзяленне фартэпіяна месцаў не было. Але абурэнне вялікага Яўгена Аляксандравіча Лебава, які пра гэта даведаўся, было настолькі моцнае, што праз месяц мяне ўсё ж перавялі на "фано". А паралельна я сур'ёзна займаўся адзінаборствамі, стаўшы ўрэшце кандыдатам у майстры спорту па каратэ.

— Ды ну! А як жа пальцы?

— А яны ў мяне былі вечна разбітымі. У школе я быў самым маленькім па росце, з даўгімі бэльмі валасамі — ідэальны аб'ект для нападак аднакласнікаў. Біўся пастаянна. І ў двары дома, дарэчы, таксама: у нас падлеткаў, там свая "банда" была. Тата неяк сказаў: "Раз так, навучыцца біцца прафесійна". Ды сам адвёў у секцыю. Яшчэ былі іншыя віды барацьбы — скачкі ў вадзі, плаванне, гонкі. Так што выбар паміж музыкай і спортам узнікаў. Але вельмі цвяроза ўзважыўшы, што музыкай можна займацца да канца жыцця, а век спартсмена кароткі, я спыніўся на першай.

— У "Верасах" ты апынуўся ў зусім юным узросце?

— У восем гадоў, у 1980-м. (Зразумела, што афіцыйна, па дакументах, я да п'ятнаціці гадоў у ансамблі не лічыўся.) І адразу акнуўся ў басконцыя гасіролі. З-за гэтага ў школу не хадзіў па дзевяць-дзясяць месяцаў на год, і хоць у мяне быў дазвол на свабоднае яе наведванне, настаяніц асаблівай любові да мяне, зразумела, не адчувалі. Пасля васьмага класа мяне адлічылі з фармулёўкай "з-за адсутнасці музычнасці". Праз шмат гадоў у неяк зашоў у тую школу, гляджу — на дошцы з фотаздымкамі знакамітых людзей, што ў ёй вучыліся, вісіць і мой. Я зняў яго, прыйшоў да дырэктара (гэта ўжо іншы быў, не той, які мяне выганяў), кажу: "Што за справы? Мяне з такім кайфам адсюль выбілі, а цяпер я вам сваім тварам асвятляю

Зацягнуты творчы раман Сяргея Райнчыка

другі паверх? Не будзе гэтага, каб больш маё фота не вісела!"

Потым былі музычнае вучылішча імя Глінкі — дзяржэкзамен я здаў на пяць з плюсам (камісію тады ўзначальваў Міхаіл Фінберг, ён гэты плюс і паставіў), універсітэт філology — таксама скончыў на "выдатна".

— Са сцэны ты сышоў у канцы 1980-х?

— Напэўна, гэта ўсё ж быў год 1990-ы, калі да ансамбля далучылася Анжаліка Ялінская (цяпер Агурбаш). Яна прыйшла, а ўсё сьцілі (нібы ў знак пратэсту) — музыканты, гукарэжысёры. Засталася толькі наша сям'я і Ліка. Восць тады і прыйшоў час, калі на тату сталі нападаць з усіх бакоў: маўляў, як ён мог уззяць у калектыву абсалютна безгаласую дзяўчынку. На што той адказаў: "Спакойна, вы яшчэ ўбачыце, як яна вырасце".

— Сяргей, але, паводле майго меркавання, Ліка-Анжаліка як не ўмела спяваць "ужывоў", так і не ўмее. Не дадзена, колькі б Васіль Пятровіч і іншыя ні сталіся адшукаць у яе голас.

— Не ўмее. Але яна не спявае, а артыстка. Яна магла проста прайсціся па сцэне туды-сюды — і зала ўжо пляскае. (Так і сёння па артыстычных дадзеных роўны ёй у Беларусі няма.) Я тады з ёй трохачка выступіў пад "мінусавую" фанэграму і пайшоў. Наракучыла. Засяродзіўся на працы ў студыі.

— У сярэдзіне 1990-х у "Верасах" з'явілася Ірына Дарафеева. Помніцца, табе прыпісвалі раман з ёй...

— Ён быў! Але толькі творчы... Пераехаўшы ў Мінск, яна спаткаў нават жыла ў маёй кватэры, а я да бацькоў на гэты час перабраўся. "Верасы" не зніклі ніколі

— Неўзабаве пасля яе прыходу "Верасы" і спынілі сваё існаванне.

— Як брэнд "Верасы" ніколі не спынялі сваё існаванне. І нават калі калектыву не выступіў, праходзілі канцэрты кштальту "Васіль Райнчык прадстаўляе..." У Беларусі было два вялікія ансамблі — "Песняры" і "Верасы", "Песняры" лепш спявалі, "Верасы" лепш гралі.

— А "Сябры" як жа, не вялікія?

— Таксама добры калектыв... У той перыяд, калі "Верасы" часова зніклі з поля ўвагі як ансамбль, я працягваў рабіць аранжыроўкі для татавых праектаў, займаўся гукарэжысурай, запісам. Сам нешта запісаў і даводзіў гэта да розуму.

— Ніколькі табе ні ліслівячы, выкажу сваё меркаванне. У 1990-х ты быў модным запатрабаваным аўтарам і вытворцам музычнага прадукту, быў сярод тых, хто першымі пачаў у незалежнай Беларусі пісаць, запісваць, прадзюсаваць сучасную на той момант ачынную папулярную музыку...

— Чаму на той момант? Я і дагэтуль лічу: мала што ў сённяшняй постсавецкай поп-музыцы па якасці матэрыялу ды ўзроўні запісу можа параўнацца хаця б з гуртом New Jack City, які я прадзюсаваў і для якога пісаў песні. А было гэта, на хвілінку, у канцы 1990-х! І прадукт той быў не проста айчыны: мы рэальна знаходзіліся ў трэндзе фірмовавай, сучаснай сусветнай маладзёжнай музыкі.

— А потым — раз! — і асабіста з майго поля зроку ты кудысьці знік. Вось адразу пасля нейкага "Славянскага базару..." — ці то 1997-га, ці то 1998 года, дзе мы з табой

тусаваліся. Што адбылося?

— Сукупнасць розных прычын. Расчараванне ў тых людзях, якім я пісаў і запісаў песні. Замаўляў такі чалавек кампазіцыю, я ўсё рабіў "ад" і "да", ён яе забіраў — і ні слыху, ні дыху, ні грошай за працу. А я ж многіх "зрабіў" выканаўцаў. Менавіта "зрабіў", калі пры запісе збіраў іх ніякія галасы ў адно легкатраўнае цэлае па кавалках. А потым назіраў па тэлевізары, як яны "шыкоўна спявалі" пад фанэграму. Шмат жа музыкі для нашых "зорак" мне ніколі не хацелася пісаць, не ведаю чаму.

Расчараванне ад таго, што тыя, каго я спрабаваў прадзюсаваць, укладваючы ў іх усё свае сілы, праз нейкі час пачыналі глядзець "у мяне", вырашыўшы, што і без месца могуць чагосьці дасягнуць. Між іншым, нічога нічога не дасягнуў.

Што яшчэ адбылося? Мой

ка Маладзёжнага тэатра эстрады. Ці больш правільна будзе сказаць — яго сьцілі?

— Больш правільна будзе сказаць, што бацька ўсё роўна працуе ў тэатры, які мы адкрылі ў 1997 годзе. Першапачаткова ён быў задуманы як нейкая база з выдатнымі музыкантамі і класным абсталяваннем. Дапусцім, у Мінск павінен прыехаць за межы артыст, яго прадстаўнікі загадаў выслаюць нам песні (у ідрале — яшчэ і ноты), і мы робім інструментальную частку. Артыст прыязджае — калі ласка, да паслуг класнага "жывыя" музыканты, якія падрыхтавалі яго праграму. Спачатку так усё і ішло. А потым тэатр стаў ператварыцца ў тое, што мы маем цяпер. Камусьці гэта падабаецца, хтосьці лічыць за лепшае не каментавача яго працу. Я належаў да апошніх.

А паколькі тата нейкі час суміяўчаў пасады мастацкага кіраўніка і дырэктара, ён у-

рашніх "Верасоў" на інструментах граць умеюць!

— Але, скажам, "Песняры" гасіролюць цалкам з "жывой" музыкай.

— Дзяржаўныя "Песняры"?

— Так.
— А ты ўпэўнены? У мяне няма ніякага канкрэтнага "кампрамату" менавіта на гэтых "Песняроў", таму не буду нічога сьвярджаць. Але, ведаеш, прафесійныя музыканты лёгка могуць імітаваць "жывы" выступ, выставіўшы пры гэтым на сцэну купу апаратуры. Мне дастаткова зірнуць на пульт гукааператара, каб зразумець, які канцэрт "жывы" па-сапраўднаму, а які — нібыта "жывы".

І сумны фінал...

— Што піша сёння?
— Таксама спрабаваў сябе ў вялікай форме — склаў музыку для навагодняга шоу. Мноства гатовых мелодый і фрагментаў мелодый захоўваецца ў камп'ютары. Шкада, што выхадзі ім пакуль няма. Столькі гадоў вучыўся пісаць і запісваць музыку — і нікому цяпер яе не прапанаваў! Праўда, зрабіў дзясць песень

Чаму папулярны музыкант апынуўся па-за Маладзёжным тэатрам эстрады і чым ён займаецца сёння.

валіў на сябе масу адміністрацыйнай, гаспадарчай працы. І ледзь не надарваўся. Але росквіт матэрыяльна-тэхнічнай базы тэатра прыпадае на тыя гады. І дзякуй Богу, што тата сышоў з абодвух пасадаў, нарэшце ён — шчаслівы — спакойна піша музыку, і ніхто ды нішто яго ад гэтага не адрывае. Прычым піша не песенькі, а творы буйных форм — як, напрыклад, музыку для парада ў гонар Дня Незалежнасці.

А мяне таксама некалькі гадоў таму з тэатра... апымізавалі. Напэўна, застары я стаў для Маладзёжнага тэатра, у які цяпер заходжу як гошць. Маму панізілі на пасаду.

— Цяжкае пытанне задам... Навошта трэба было адраджаць "Верасы" ў тым выглядзе, у якім яны існуюць цяпер?

— Таму што людзі, асабліва старэйшага ўзросту, хацелі чуць тую музыку. І ім было ўсё роўна, хто яе спявае. Мы на іх запят і адгукнуліся. Гледачы, якія трыццаць гадоў таму плакалі пад гэтыя песні, плачучы пад іх і сёння, хоць спяваюць іх выканаўцы іншага пакалення, зусім маладыя.

— Разумееш, калі б цяперашнія "Верасы" былі "жывымі" — у сэнсе інструментальным — арганізмам, можа, і я да іх стаўіўся б іншак. Млячкі... У прыватнасці, запілючы бы вочы на тое, што цяпер ансамбль, хутчэй, з'яўляецца праектам: яго склад за кароткі тэрмін мяняўся ўжо тройчы.

— Але апошні па вакале самы лепшы за ўсё час існавання калектыву. А "жывы" склад — рэч для поп-гурта сёння практычна непад'ёмная: з фінансавага пункту гледжання. Хлопцы з цяпе-

для дзяўчыны-кубінкі, якасць запісу якіх па вартасці ацанілі мае замежныя калегі. Стварыў аранжыроўкі для мамы з татам. А збоку мне іх ужо і не замаўляюць — не ўмею я працаваць за 20 "у.а."

Я наогул "забіты" тым, што музыку цяпер можа рабіць любы салага, які мае камп'ютар і п'ўныя праграмы. Яны дазваляюць кожнаму чалавеку, нават абсалютна далёкаму ад нот, "склеіць" любы твор, сабраць яго, нібы мазаіку. Але калі на Захадзе па-ранейшаму ў першую чаргу ў тэрыторыя пераважнай большасці былых савецкіх рэспублік паўсюдна — з тэлевізара, радыё, са сцэны — гукаць такія скляпанія на каленцы опусы. Так, цікавія ідэі, няхай і ў зусім невялікай колькасці, сустраць можна, але якасць запісаў — проста прыгнятае. Аднак самае страшнае, што вяшчальным СМІ яна і не трэба! Яна не трэба і самім выканаўцам, якім здольваецца такім танным прадуктам і ўжо перасталі разумець ды адрозніваць, дзе зроблена добра, а дзе дрэнна. Катастрафічна ўпаў прафесійны ўзровень.

— На беларускай поспэне?

— Я не слухаю цяперашнюю папулярную беларускую музыку. Мне могуць нешта параіць паслухаць. Уключо — і выключо па праз дзясць секунд. Я слухаю толькі суперякасную замежную музыку, якая мне можа нешта даць у прафесійным плане, проста па душы ці здаецца мне непадуладнай часу. Але не з краін былога Саюза, там тая ж лухта, што і ў нас — ну, можа, за выключэннем пары імёнаў. Класіку слухаю. Слухаю працы бацькоў. Усё.

Філасофія аднаго з самых папулярных у Беларусі летніх фестываў — FSP, які ператварае простыя выхадныя ў летнія свята, стаў увасабленнем новага фестывальнага фармату “арт-пікнік”.

З кожным годам яго структура змяняецца і дапаўняецца: так, сёлета да музычнай, адукацыйнай, спартыўнай, дзіцячай, творчай і проста забаўляльнай платформаў далучылася зусім новая пляцоўка: для блогераў.

Ганна ШАРКО

Усё пачалося з таго, што рэкламшчык Дзяніс ТРУСЛА шэсць гадоў таму вырашыў зрабіць вечарынку, дзе кожны чалавек зможа знайсці сабе месца і крута правесці час разам не толькі з сябрамі ці дзецьмі, але нават з хатнімі жывёламі. На першы “арт-пікнік” з 40 запрошаных прыйшло толькі 28 чалавек, але гэта ў далейшым зусім не перашкодзіла Дзянісу рухацца наперад. Сабраўшы сваю каманду Pocket Rocket, ён паступова развіў сяброўскую імпрэзу да вялізнага фестываля Freaky Summer Party. Летась яго аўдыторыя перавысіла 10 тысяч чалавек, сярод якіх былі не толькі жыхары краіны, але і іншаземныя госці.

— Што ўвогуле ўяўляе з сабе паняцце “арт-пікнік”?

— Гэта гарадское свята жыцця, якое робіцца сябрамі для сяброў. І наша задача — правесці час з блізкімі ў лепшых умовах — не мянялася на працягу ўсёй гісторыі фестываля. Гэта падзея, якая не толькі збірае моладзь Беларусі і Еўропы, лепшыя фудкорты, дэвайнераў адзённа, музыкантаў з усю свету, розныя споты з забавамі, але і арганізуе спецыяльную адукацыйную платформу.

— А як “арт-пікнік” змяняе гарадскую прастору? Наколькі яна наогул змянілася ў параўнанні з 2011 годам?

— Ёсць цудоўны выраз: “Лёгка змяніць грамадства, але складана змяніць сябе”. Гарады мяняюцца не больш, чым людзі ў іх. І для таго, каб зрабіць свой фестываль, трэба, як мінімум, паверыць, што гэта сапраўды магчыма. Некалі мы былі п’янерамі па многіх напрамках. Напрыклад, першымі спрабавалі арганізаваць фудкорты. Атрымалася не адрозніваць: калі мы прыходзілі ў рэстараны і кафэ і прапанавалі ім выехаць і гатаваць на FSP, адка адміністрацыя прадасмялялася. Таму зону з эжай рабілі самастойна — знайшлі барную стойку, сяброў, якія ўмелі гатаваць, паставілі тэнт... Атрымалася так, што мы паказалі ўсім прыклад! Цяпер жа ў Мінску ладзяцца цэлыя фестывалі гарадской эжай. Адапаведна, сталіца мяняецца, і гэта прыемна. FSP у тым працэсе нясе функцыю летняга катализатара: мы збіраем аўдыторыю, якая думае і якой сапраўды цікава змяняцца самім і змяняць свет.

— З чаго трэба пачынаць, каб “хатняя тусоўка” выйшла на рэспубліканскі ўзровень?

— Зрабіць маштабны фестываль вельмі лёгка — трэба простая папулярная музыка, шмат рэкламы ды недарагія білеты. Але гэта не пра нас, бо наша ідэя зусім іншая, нават можна сказаць, эгацэнтрычная. Мы стваралі хатні пікнік для саміх сябе. Адапаведна, калі развіваецца наша каманда, яе густ, інтарэсы і амбіцыі — развіваецца і сам фестываль. Мы працягваем прывозіць дарагія культурныя замежныя гурты, пра якія,

пазітыўнымі. У нас ёсць вялікі вопыт пра ўзаемадзеянні з прэзэнтантамі і спецыяльнымі менеджарамі, якімі займаецца. Таксама мы распрацоўваем інструкцыі, праводзім навучальныя сустрэчы... Кожны год папаўняем “чорны” і “белы” спісы валанцёраў. Сёлета прыемна здзіўленыя — да нас звярнулася такая вялікая колькасць вельмі разумнай ды ініцыятыўнай моладзі! На жаль, маем магчымасць узяць толькі 70 з больш як 500 ахвотных.

— Калісьці вы згадвалі, што музычны фестываль Sziget пачынаўся як

“Гарады мяняюцца не больш, чым людзі”

дарэчы, у нашай краіне ведаюць нямногія. Аднак потым тысячы людзей гавораць нам “дзякуй” за такое новае адкрыццё ў іх жыцці.

— Як вы збіралі сваю каманду Pocket Rocket і як стымуюце і кантралюеце яе працу?

— У назве закладзена наша філасофія — гэта маленькае агенства, якое можа рэалізаваць амбіцыйныя маштабныя праекты. Адна частка каманды стала працуе на працягу года, іншая — далучаецца ў актыўнай фазе арганізацыі. У нашай кампаніі даволі дэмакратычны падыход, low-key-офіс ды свабодная атмасфера. У Pocket Rocket мы адна сям’я, якая зладжана дзейнічае і думае ў адным кірунку.

— У вас няма адбою ад ахвотных стаць валанцёрамі. Якія гаючыя патрабаванні да іх?

— Асноўныя з іх — умненне выходзіць са складаных сітуацый, здольнасць крытычна думаць і заўсёды заставацца

студэнцкай ініцыятывай і пры падтрымцы муніцыпалітэта Будапешта дасягнуў еўрапейскіх маштабаў. А як у вас ідуць справы з уладамі? Што трэба зрабіць, каб “горад” падтрымаў гэтакі мерапрыемства?

— Гарадскія ўлады многіх краін усвядомілі, што незалежныя фестывалі і ініцыятывы эфектыўна прыцягваюць турыстаў і працуюць на імідж. Прычым часцей больш выгадна дапамагчы таму фестывалю, які паспяхова існуе, чым ствараць новы. Мы былі б рады ўзаемадзеянні з гарадскімі ўладамі Мінска, але пакуль у іх другія прыярытэты. Цяпер разлічваем толькі на ўласныя рэсурсы, пры гэтым усімі магчымымі спосабамі рэкламуем Мінск і Беларусь, і нам вельмі прыемна, што пазітыўны імідж краіны фарміруецца з дапамогай нашага мерапрыемства. На працягу

мае цікавае адбываецца, калі мы робім сумесныя праекты з людзьмі ды ініцыятывамі, якія раней ніяк не перасякаліся, — тады нараджаецца штосьці прыніцыпова новае. Беларусы вельмі творчыя і таленавітыя — толькі, на жаль, многім проста не хапае імгзту і прыкладу для пераймання. Мне імпануюць асобы, якія знайшлі сябе і не саромеюцца самавыяўляцца ў грамадстве. І менавіта такая рыса аб’ядноўвае многіх гэтых FSP.

— Нядаўна чытала пра закрыццё музычнага фестываля “Мост”. Па сутнасці, сучасных івентаў у нас не так шмат, а значыць — канкурэнцыя невялікая. Ці можна казаць пра рэгрэс нашага фестывальнага рынку?

— У Беларусі, у адрозненне ад краін Еўропы, фестывальная культура яшчэ не на такім узроўні, каб ад колькасці афіш разбягаліся вочы. Тым не менш, кожны выхадныя праходзяць розныя вечарыны, фестывалі ды канцэрты. Мы будзем вельмі рады, калі іх з’явіцца больш, паколькі канкурэнцыя — гэта рухавік якасці. Асноўная прычына невялікай колькасці добрых мерапрыемстваў — эканамічнае становішча ў нашай краіне.

— Што падбадзёрна вас дадаць блогераў у праграму мерапрыемства? Што ўвогуле, на ваш погляд, прыносіць блогінг у сучаснае грамадства?

— Ідэя стварыць новую платформу на фестывалі з’явілася ў нас дзякуючы супрацоўніцтву з агенствам Media Cube, якое арганізавала YouTube-фестываль “Відак” у Мінску. У нашай краіне дастаткова тых, хто здымае на YouTube ці вядзе нейкія іншыя блогі ў інтэрнэце. Гэтая сфера вельмі хутка развіваецца, блогеры становяцца лідарамі меркаванняў і да іх усё больш прыслухоўваецца аўдыторыя.

Мы хочам дакапацца да ісціны і раскрыць усе таяны гэтай новай прафесіі, таму і запрасілі найбольш вядомых блогераў ды экспертаў з медыясферы на нашу платформу Bloggeria Life).

— Як вы думаеце, ці варта на фестывалях прэзентаваць беларускую нацыянальную культуру праз якую-небудзь прадукцыю?

— Дакладна варта. Калі ёсць асаблівасці, якімі можна ганарыцца, — чаму б іх не прэзентаваць? Напрыклад, на нашым дэвайнерскім маркеце прадстаўлены работы раменнікаў і дэвайнераў са ўсёй Беларусі. Правільнае і карэктнае выкарыстанне нацыянальных сімвалаў у рэкламе — прыемны бонус на фоне сур’ёзных праблемаў з самаідэнтыфікацыяй у Беларусі. У той самы час, я перакананы, што выжывае толькі выдатнае і прыгожае. Калі чалавек ведае і любіць сваю справу, ён выплываецца на 100% і выпускае прадукт найвышэйшай якасці. Зрэшты, усё, што мы робім, важна рабіць кожны раз крыву лепш за тое, што было дагэтуль, — толькі тады будзе сапраўдныя вынікі.

— Ці існуе, на ваш погляд, партрэт сучаснага беларуса? Якія ў яго каштоўнасці? Ці працоўвае нейкія каштоўнасці FSP?

— Для нас не існуе абагульненых партрэтаў. Кожны чалавек унікальны сваёй гісторыяй і бачаннем свету. Са-

арганізацыя і піяр-стратэгія і іншых еўрапейскіх фестываляў. Ці прыдаеце замесце свайго фестываля?

— Мы заўсёды кіруемся парадамі з кнігі Стэна Клеона Steal like an artist — адпаведна, крадзем творца. Не ўсё з замежнага дасведы ў нас працуе, але мы заўсёды атрымліваем задавальненне, спрабуючы нешта новае! Напрыклад, нядаўна выпусцілі ўласную лімітаваную калекцыю адзення сумесна з брэндам LSTR, прычым зрабілі гэта на больш якасным узроўні, чым многія вядомыя фестывалі. Эфект перасягнуў нашы чаканні!

— Ці існуе, на ваш погляд, партрэт сучаснага беларуса? Якія ў яго каштоўнасці? Ці працоўвае нейкія каштоўнасці FSP?

— Для нас не існуе абагульненых партрэтаў. Кожны чалавек унікальны сваёй гісторыяй і бачаннем свету. Са-

6 ліпеня адышоў у вечнасць вядомы беларускі мастак Уладзімір Кожух. Два водгукі тых, хто ведаў гэтага аўтара ды любіў ягоную творчасць, дэманструюць даволі розныя на яе погляды. Зрэшты, у выпадку з сапраўднымі Асобамі ў мастацтве апошняе не павінна здзіўляць — іх кожны ўспрымае па-свойму, вылучаючы тыя грані, якія бліжэй непасрэдна яму.

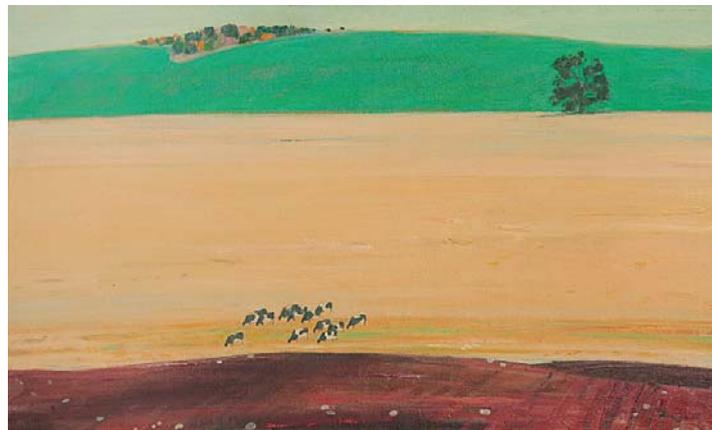
Уладзімір ТОЎСЦІК, народны мастак Беларусі

У асобе Уладзіміра Кожуха беларускае мастацтва страціла моцную індывідуальнасць. Ён быў сфарміраваны як мастак сацыяльнай тэмы, і пры гэтым яго самабытным творам уласцівы нацыянальны каларыт. Нарадзіўшыся ў Драгічыне, жывапісец выдатна адчуваў подых глыбіні, беларускіх рэгіёнаў. Серыя “Чарнобыля чорная біль”, за якую яму была прысуджана прэмія прафсаюзаў Рэспублікі Беларусь, была настолькі эмацыянальна і запамінальна, што ўсе іншыя мастакі абавязкова бралі яе пад увагу, звяртаючыся да гэтай тэмы.

Кожух адчуваў і на вайну ў Афганістане. Запомнілася напоўненая біблейскімі рэмінісцэнцыямі работа, 1980-х прагучала тады яшчэ на Усеагульнай выставе: жанчыны нясуць цяжка параненага байца. А адна з апошніх карцін мастака прысвечана канфлікту ва Украіне. Словам, сацыяльнасць была разынкай у ягоным творчым дараванні.

Уладзімір Кожух самастойна фарміраваў сваё ўяўленне пра рэчы і падзеі, глыбока перажываючы іх унутры. У яго быў характар сапраўднага сціплага беларуса. Ён не быў чалавекам шырокіх жэстаў, але, як сапраўдны мастак, прапускаў усё праз сябе. Не навязваўся, не кітрыў, і праз гэта меў сімпатыю многіх людзей абсалютна розных поглядаў. Заўсёды быў вельмі тактоўным і інтэлігентным.

“У яго быў характар сціплага беларуса...”

Тры палі. Алей. 2013.

Алена КАЛУГІНА, навуковы супрацоўнік мастацкага аддзела Гомельскага палацава-паркавага ансамбля

Яшчэ зусім нядаўна мастака Уладзіміра Кожуха ў любы дзень можна было заспець у яго майстэрні на вуліцы Сурганова. Ён працаваў ля мольберта гэтак бязлітасна і натхнёна, як гэта дадзена хіба нямногім абраным быцц сапраўднымі творцамі новых гармоній. Але час выкрасіў ягонае імя са спісу жывых, пакінуўшы нас у горкім недаўменні ад раптоўнасці і непараўнасці таго, што адбылося.

Паступовае працягненне цуду

Недзе ў пачатку 1960-х маленькі Валодзя стаў наведваць адначасова ўсе тры студыі выяўленчага мастацтва ў яго родным палескім Драгічыне. Адкуль такое захапленне ў хлопчыка з прастай сям’і? Як і ў выпадку з Міхаілам Савіцікам, паўплываў найперш прыклад маці — яна без лякалаў раскройвала тканіну і шыла для вяскоўцаў, як прафесійны мадэльер. Згдваючы дзяцінства, мастак казаў, што быў вельмі ўражаны працам вышывання. Гэтае паступовае працягненне цуду пакінула глыбокі след у душы хлопчыка.

З настаўнікамі малявання Вову пашанцавала. Адзін з іх — Мікалай Барадзінчык — асабліва на яго асабліва. Як вынік — маладзён з Палесся выпраўляецца ў далёкі Мінск і паступае ў мастацкую вучэльню, а па яе скаанчэнні — у прэстыжны Беларускі дзяржаўны тэатральна-мастацкі інстытут. Там яму давялося вучыцца ў такіх майстроў як Пётр Крахалёў, Май Данчыў, Барыс Араччэў. Але асабліва Уладзіміру прыдаліся парадны педагога Хаіма Майсеевіча Ліўшыца, да якога ён трапіў яшчэ на першым курсе.

Пасля атрымання дыплама была стажыроўка ў творчых майстэрнях Акадэміі мастацтваў СССР пад кіраўніцтвам народнага мастака Міхаіла Савіцкага. Дарчы, ужо паэзій у іх стасунках адбыўся кур’ёзны выпадак. Кожух нёс на выставу сваю карціну, сустраў па дарозе былога настаўніка, і той па-

прасіў яго паказаць палатно. Зірнуў на яго — і ў выніку не размаўляў з ім цэлых пяць гадоў! Гісторыя замоўчвае, якім творам Кожуху сабіла так угнавіць мэтра, але надта здзіўляецца не выпадае: Міхаіл Савіцікі заўсёды вылучаўся стромкім норавам. Потым, вядома, жарсці ўлягліся, і ён прызнаў заслугі былога вучня.

Адным узмахам крыла

Перад чарговым белым палатном стаіць з палітрай наперавес падцягнуты стройны блакітнавокі барадаты чалавек. Стаіць моўчкі, цалкам пагружаны ў нябачны працэс пераднараджэння карціны. А вось ён ужо з зайдросным імпульсам працуе пэндзлем.

Часам твор атрымліваўся адразу. Іншы раз даводзілася літаральна браць палатно прыступам, пераадольваць ягоны супраціў аўтару. Хаця калі глядзіш на свежыя, кампактныя кампазіцыі Уладзіміра Кожуха, здаецца, быццам яны напісаныя некалькімі ўзмахамі крыла і ў адзін прысест. Настолькі вялікі артыстызм мастака, трагнасць і сіла яго трапляння ў вобраз.

Менавіта Кожуху, на мой погляд, было дадзена падхапіць “чароўную палачку”, якая выпала ў свой час з рук народнага мастака СССР Яўсея Майсеевіча. Да такой вышывы прыводзіць параўнанне почыркаў гэтых двух вялікіх імпрэвізатараў. Тая ж лёгкасць, пругкасць мазка; шматспойнасць, папётнасць, п’явучасць мастацкага выказвання. Абодвух можна параўнаць з Моцартам у жывапісе!

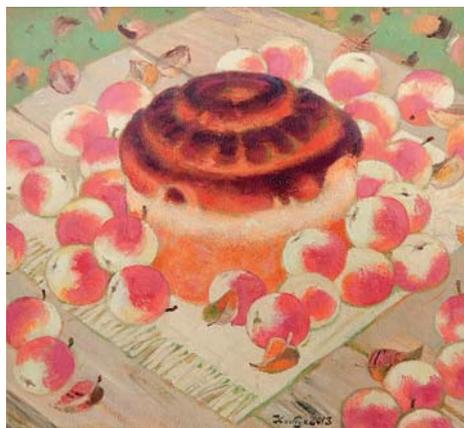
Клапатлівая Флора. Алей. 2001.

Моцарт у жывапісе

Простая радасць быцця

Без сумневу, Кожух — мадэрніст. Ён бездакорна валодаў пляймай і лініяй. Тое, што мастакі “перасоўнікі”, дагэтуль асабліва мільня сэрцу нашага народа, апісвалі б доўга і падрабязна, у яго гранічна сціснута. І таму вельмі ёміста і глыбока. І таму патрабуе нашага суперажывання, дыялогу з карцінай.

Напрыклад, “Карміцелька”. Позняя восень, дзень хіліцца да вечара, гаспадыня затрымалася ў хляве са сваёй улюбёнчай каровай — можа быць, адзінай жывой душой ва ўсім наваколлі. Мастак без бачных высілкаў нештамоўна выказвае сваю думку. Але якім шматзначным з’яўляецца створаны вобраз! Жаночыя тылажы Кожуха заўсёды перапоўнены сардэчнасцю і дабрыйнёй, асабліва тыя людзі, якія прайшлі вялікі жыццёвы шлях. Сярод іх і гэтая пажылая сагнутая

Яблычны Спас. Алей. 2013.

жанчына, якая тут з’яўляецца толькі адным з героюў. Не менш важная для нас і белая з цёмнымі падпалінамі карова, намалёваная мастаком у вельмі складаным ракурсе: тут даецца ў знакі яго свабоднае валоданне пластычнай

анатоміяй і пэндзлем. Неікім шостым пачуццём адчуваецца цэльнасць і калянасць каровай шэрсткі, моцная сувязь жывёлы і чалавека. Сухая рудая ліста і першы, няветліва-халодны снег давяраюць вобраз.

Памятаю яго яшчэ студэнтам — ён і ў той час праяўляў свой талент у кампазіцыі і жывапісе. Ужо тады яго нельга было зблытаць з кімсьці іншым, а цяпер для маладых мастакоў гэта вялікая рэдкасць. Не магу сказаць, што мы былі бліжэй сябрамі, але заўсёды мелі прыезныя адносіны, нярэдка разам прымалі ўдзел у замежных і айчынных выставах. Яго майстэрня размяшчалася над маёй, таму мы бачылі даволі часта. Прыходзіў ён на працу на самым святанку, дадому ішоў позна ўвечары. Відавочна, чалавек жыў мастацтвам. Яму быў падуладны і сімвалічны пейзаж, і небанальныя нацюрморты, і сюжэтыя карціны з гзунай гратэскасцю і стылявой пазнавальнасцю.

Думаю, цяпер наша задача — зрабіць вялікую выставу ў Нацыянальным мастацкім музеі, каб паказаць шырокай грамадскасці маштаб асобы Уладзіміра Кожуха. І абавязкова выдаць альбом ягоных рапрадукцый, бо, як кажуць, напісанае застаецца.

Карціна “Карась”: два браты ў палатнянай вопратцы, знаходзячыся ў вадзе, выяўляюць плеченым кошыкам рыбу велізарных памераў. Дробныя асобны б’юць хвастамі ў кішэнях герояў. Адзін, працуючы, спакойна пазірае на глядача. Другі — маладзёйшы, з рухомым залатым віхрам — з жывой цікавасцю ўглядаецца нам у вочы. Што ён хоча там убачыць, пра што хоча распавесці? Ужо ці не біблейскія гэта Сымон і Андрэй перад намі? Хто ведае? Аўтар гаворыць з намі той мастацкай мовай, якая цяжка перакладаецца словамі. А іншага падыходу сапраўднае мастацтва і не прымае.

З карціны “Радасць быцця” на нас прасветлена, з лёгкай паўусмешкай глядзіць тыповы жаночы вобраз Кожуха. Злёгка сагнуўшыся, нібы спелы колас у полі, жанчына — сельская працаўніца — запрашае нас падзяліцца з ёю разуменне, якое прыйшло да яе ў працэсе жыцця, свае простыя, але справядчаныя каштоўнасці. Перад ёй эмалёванае вядро з вадой, збан, кавалак гаспадарчага мыла, ручнік. Усё!

Можна толькі здагадацца, як выяўляў бы Уладзімір Кожух Вялікую Айчынную вайну, каб ён не размінуўся з гэтай трагедыяй у часе. На шчасце, на ягоны век прыпалі мірныя гады — у адрозненне ад такіх вельчын, як тыя ж Майсееў і Савіцікі. А калі даць волю фантазіі, Кожуха можна ўявіць хутчэй побач з карцінай “Дзень Перамогі” Яўсея Майсеевіча, чым з цыклам “Лічы на сэрцы” Міхаіла Савіцкага.

Адсутнасць “ввялікай тэмы” ў творчасці Кожуха ніякім чынам не змяншае высокую мастацкую планку, дасягнутую гэтым мастаком. Яго асоба — ад пачатку добрая, жыццярэдачная, мужная — уасобіла сябе ў невялікіх па фармаце карцінах пра любоў: светлы, цудоўны, унікальны... Скарбніца культуры — асабліва беларускай — мае шанец папоўніцца.

25 ліпеня прафесійнае свята адзначаюць тыя, для каго звычайныя святы зазвычай пераўтвараюцца ў працоўныя будні — нястомныя барацьбіты з агнём. На Беларусі пажарныя службы адзначаюць свой 164-ы дзень нараджэння. І такі малады іх век кагосьці можа здзівіць. Здавалася б, пажары ўзніклі спакою веку — а значыць, былі і тыя, хто іх тушыў. Адкуль жа тады ўзялася гэтая дата? Давайце разбірацца.

года Мінскае губернскае праўленне і Мінская гарадская дума, разгледзеўшы пытанне "Аб стварэнні пажарнай часткі ў г. Мінску", зацвердзіла каштарыс расходаў на яе ўтрыманне ў складзе аднаго брандмайстра, двух унтарбрандмайстраў і 48 шарагоўцаў.

Адпаведна, менавіта 25 ліпеня 1853 года па праве лічыцца святам усіх тых нашых грамадзянаў, хто абраў пажарную службу ў якасці сваёй прафесіі. Раней папярэднікі такіх службаў, вядома, існавалі, але прафесійнымі іх называць не выпадае.

задачы па папярэджанні і ліквідацыі практычна ўсяго пераліку надзвычайных сітуацый дазволілі стварыць у 1998 годзе Міністэрства па надзвычайных сітуацыях Рэспублікі Беларусь.

МНС сёння — гэта абсталяваная сучаснай тэхнікай падраздзяленні, здатныя аператыўна вырашаць любыя задачы прадукцыйна і ліквідацыі наступстваў надзвычайных сітуацый як прыроднага, так і тэхнагеннага характару, а таксама магучая навукова-даследчая база і сістэма навучальных устаноў.

"Вогненныя парадкі"

З глыбокай даўніны і да нашых часоў пажары лічацца ці не самай страшнай бядой, якая можа напаткаць чалавека. Летапісы ўтрымліваюць няшмат прыкладаў, калі руйнавальная сіла агню вокамгненна змяняла лёсы як асобных людзей, так і цэлых гарадоў! Назапашаныя вякамі набыткі літаральна на вачках пераўтвараюцца ў прыск. Прычым, як сведчаць гістарычныя дакументы, нярэдка прычынай такіх катаклізмаў была ўсяго адна малютка іскрынка...

Таму ўжо ў Сярэднявеччы ў тых гарадах, якія атрымлівалі Магдэбургскае права, магістраты укаранялі правілы пажарнай бяспекі — гэтак званыя "вогненныя парадкі". Апрача разнастайных прадпісанняў і забаронаў на выкарыстанне агню, імі былі замацаваны надзвычай важныя прынцыпы: тушэнне пажараў з'яўляецца абавязкам усіх без выключэння гараджанінаў. Тых, хто ад яго ўхіляўся, прымушвалі сілай альбо сурова караці.

Шырока вядомая і пажарная павіннасць, якая ўскладалася пачаргова альбо паводле грамадскіх гораўораў — як спаганне за нявыплату гарадскіх падаткаў. Тады ж з'явіліся і "клікуны" — своеасаблівыя вартаўнікі, якія хадзілі па начах, нагадаваючы пра неабходнасць асцярожнага абыходжання з агнём.

Пра пажарную бяспеку гаворыцца і ў сьпінным Статуце Вялікага Княства Літоўскага 1588 года. У прыватнасці, у асаблівы від значэнства там былі вылучаныя пагроза падпалу і падпал. Наступнае, XVII стагоддзе прынесла ў арганізацыю пажарнай справы пэўныя змены, і параўнальна з мінулай эпохай гэта быў сапраўдны прарыв. Гарадскія

"Пажарная ж служба — вечная..."

У барацьбе з агнём: ад клікуноў да МНС

магістраты ўводзіць выбарныя пасады "стражнікаў ад агню", на якіх ускладалася кіраўніцтва тушэннем пажараў і кантроль над выкананнем прафілактычных мерапрыемстваў.

Між тым, які раней, барацьбу з агнём вялі ўсе гарадскія жыхары, якія збягаліся на пажар са сваімі ведрамі, сякерамі і баграмі. Абавязковы гарадскі інвентар да таго часу ўжо з'явіўся, але, як правіла, складаўся ён хіба з некалькіх вазоў з запуюненымі вадою бочкамі. Месцамі іх замянялі вагі, якія ўжываліся не толькі для ўпрыгожвання, але і як назіральная каланча. Там знаходзіўся і звон, які апавяшчаў гараджан аб вогненнай небяспецы.

Менавіта супрацьпажарныя мерапрыемствы тых гадоў абумовілі паўсюднае ўкараненне каменнага будаўніцтва, планаванне гарадской забудовы і ўвядзенне вадаправоду. Але спробы дзяржаўнай улады арганізаваць планамерную барацьбу з пажарамі, увёўшы прафесійную пажарную ахову, пачалі рабіцца толькі ў пачатку XIX стагоддзя, калі беларускія землі ўжо увайшлі ў склад Расійскай імперыі.

"Нармальнае табель"

Пасля імператарскіх указоў Аляксандра I у 1803 і 1804 гадах былі створаны першыя на яе прасторах штатныя прафесійныя пажарныя каманды. Зразумела ж, у сталіцах — Санкт-Пецярбургу і Маскве. Вывучыўшы іх вопыт, Міністэрства ўнутраных спраў накіравала ў губерні "Палажэнне аб складзе пажарнай аховы Пецярбурга і Масквы" для паўсюднага яго ўкаранення з улікам мясцовых асаблівасцяў. У 1818 годзе новым імператарскім Указам прапанавалася, "каб у кожным горадзе быў пры паліцы брандмайстар і пры ім два вучні", якія ўмеюць абыходзіцца з пажарным абсталяваннем.

Абодва дакументы налі больш рэкамендацыйны, чым практычны характар. Пра гэта кажуць і тыя фак-

Так некалі выглядалі пажарныя ў Мінску.

ты, што з 1817 года тушэнне пажараў увайшло ў абавязкі палкоў унутранай варты, а дзеля іх папярэджання ў гарадах і вёсках у 1848 годзе былі адноўлены абывацельскія каравулы.

Толькі 17 сакавіка 1853 года Указам Імператара Мікалая I была зацверджана "Нармальнае табель складу пажарнай часткі ў гарадах". У адпаведнасці з гэтым дакументам, штат камандаў упершыню стаў вызначацца не па "высочайшаму разрэшэнню", а ў залежнасці ад колькасці насельніцтва. Усе гарады імперыі, акрамя сталіц, па ліку жыхароў падзяляліся на сем разрадаў. Для кожнага з іх былі вызначаны штат пажарных каманд, колькасць інвентару і сродкі на яго рамонт.

Угодпрыняцця "Нармальнай табелі" штатныя расклады былі зацверджаны для 34 гарадоў, якія знаходзіліся на сучаснай тэрыторыі Рэспублікі Беларусь. 13 ліпеня (25-га па новым стылі) 1853

Усяго за 15 хвілін!

За прамінулыя 164 гады многае, вядома, змянілася. Красуе адроджаны з руінаў Мінск. Але не адышлі, на жаль, у нябыт пажары. І яшчэ больш рызыкаў, цяжкімі сталі будні людзей, якія ім супрацьстаяць.

Ужо ў нядаўняй гісторыі на долю пажарных выпала выкананне інтэрнацыянальнага абавязку ў Афганістане і іншых "гарачых кропках", тысячы пажарных уздзельнічалі ў ліквідацыі наступстваў Чарнобыльскай катастрофы, ахвяруючы ўласным здароўем і жыццём дзеля выратавання мільянаў людзей. І гэтая самаахвярнасць, гэтае пераадоленне сябе заўсёды былі ўласцівы пажарным службам.

Створаны за гэтыя гады магучы патэнцыял пажарнай аварыйна-выратавальнай службы, яе здольнасць аператыўна і на высокім прафесійным узроўні вырашаць

За апошнія дзесяцігоддзе работнікамі МНС Беларусі праведзена больш за 250 тысяч аперацый, выратавана больш 50 тысяч чалавек. З кожным годам расце прафесіяналізм — і, адпаведна, змяняюцца страты. У мінулыя стагоддзі тушэнне пажараў доўжылася гадзінамі, сёння ж амаль палова надзвычайных сітуацый ліквідуецца на працягу 15 хвілін з моманту прыбыцця першага падраздзялення.

***

"Усе службы штодзёна маюць пачатак і канец... Пажарная ж служба — вечная, бесперапынная, дзень і ноч — усе 24 гадзіны ў суткі кожны пажарны на службе, не выключваючы ніводнага дня ў годзе. Гэта тое самае, што служба ў войску падчас кампаніі..." Такія словы былі сказаны яшчэ сто гадоў таму на адным з першых з'ездаў рускіх пажарных. Актуальныя яны і дасюль.

Сёння нумары "101" і "112" вядомыя кожнаму. І сапраўды, дапамога прыходзіць неадкладна. Некалькі хвілін чакання — і ўжо чутныя сірэны чырвоных аўтамабіляў. Пажарныя адданы на сясу сваю службу, але... няхай іх праца нікому з чытачоў не спатрэбіцца. А для гэтага трэба зусім мала — праўляюць элементарную пільнасць у абыходжанні з "вогненнай субстанцыяй".

Тацяна БЫЧАНК, спецыяліст Групы прапаганды і навучання Савецкага РАНС

Настрадамус бы ў Свіслач глядзеў

Гісторыку Анатолю Сцебурку падчас чарговага навуковага падарожжа ў Францыю ўдалося не толькі зрабіць новыя крокі па тэме сваіх даследаванняў, але і адшукаць... амаль дакладны аналаг (прынамсі, па форме) будынка Нацыянальнай бібліятэкі! Здарылася гэта ў музеі Франсуа Рабле, размешчаным на яго радзіме на невялічкай ферме ў ваколіцах Шынона. Там члпер дзейнічае выстава, прысвечаная знакамітаму правіду Мішэлю Настрадамусу, і менавіта на ёй экспануецца той дзіўны прадмет,

прызначэнне якога не адгадалі б і знаўцы з інтэлектуальнага шоу. У выніку, Нацыяналка цалкам можа набыць новы эпітэт — між іншым, даволі пэзтычны...

— Насамрэч, гэта гноман — сонечны гадзіннік, які быў вельмі папулярны сярод астралагаў, — патлумачыў спадар Анатоль. — З дапамогай даўжыні ценю, што праектавалася на адмысловы стол, такі астранамічны інструмент дазваляў вызначыць вышыню сонца — і, адпаведна, час. Гноману вядома шмат, але дзены асобнік — надзвычай рэдкі

і таямнічы... У кожным разе, гэта самы вялікі сонечны гадзіннік такой канфігурацыі.

Ці карыстаўся ім сам Настрадамус, навуцы невядома, ды і датуецца гэты экспанат ужо XVII стагоддзем, пажыць у якім правіда проста не паспеў. Але можна з упэўненасцю сцвярджаць, што архітэктурны твор Віктара Крамарэнкі (як бы хто да яго ні ставіўся) таксама вызначыў свой час, стаўшы бадай самай знакавай беларускай пабудовай першай дэкады тысячагоддзя.

Фотафакт

Фота Анатоля Сцебуркі.

МУЗЕЙ

НАЦЫЯНАЛЬНЫ МАСТАЦКІ МУЗЕЙ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ
г. Мінск, вул. Леніна, 20.
Тэл.: 327 45 62.

Экспазіцыі:
■ "Мастацтва Беларусі XII — XVIII стст.":
■ "Мастацтва Беларусі XIX — пач. XXI стст.":
■ "Мастацтва Беларусі XX — пач. XXI стст.":
■ "Мастацтва Расіі XVIII — пач. XX стст.":
■ "Мастацтва краін Заходняй і Цэнтральнай Еўропы XVI — XX стст.":
■ "Мастацтва краін Усходу XIV — XX стст.":
Выставы:
■ Выстава "Айвазоўскі і марыністы" — з 8 ліпеня да 31 жніўня.
■ Выстава жывапісу народнага мастака Беларусі Паўла Масленікава — да 27 жніўня ў Палацы Незалежнасці.
■ Выстава "Марк Шагал: Колер Любові" з калекцыі Музея Марка Шагала (Віцебск) — з 7 ліпеня да 15 верасня.
■ Выстава "Майстры польскага малюнка" — з 21 ліпеня па 20 верасня.

■ Выстава твораў мастакоў Беларусі — юбілейна 2017 года ў рамках праекта "Нашы калекцыі" — "Плынь часу" — да 7 жніўня.

Філіялы музея
МУЗЕЙ "ДОМ ВАНЬКОВІЧАЎ. КУЛЬТУРА І МАСТАЦТВА І ПАЛОВЫ XIX ст."
г. Мінск, вул. Інтэрнацыянальная, 33а.
Тэл.: 327 88 78.
Пастаянныя экспазіцыі:
■ "Інтэр'еры шляхецкай сядзібы".
■ "Жыццё і творчасць Валенція Ваньковіча".
■ "Сядзібны партрэт XVII — сяр. XIX стст.".
■ Выстава выцінанак Алены Шапіма і Лаймуэтэ Федасевай "Папяровы мост сярэбруства".
■ Выстава моды і аксэсуараў эпохі Рамантызму з калекцыі Ігара Сурмажэўскага "І паланэз пачаць пара" — да 13 студзеня 2018-га.
■ Камерны вечар "У абдымаках музыкі" — 27 ліпеня, пачатак а 19-й.

МУЗЕЙ БЕЛАРУСКАГА НАРОДНАГА МАСТАЦТВА Ў В. РАЎБІЧЫ
Спарткомплекс "Раўбічы", Мінскі раён. Тэл.: 507 44 69.
■ Пастаянная экспазіцыя.
■ Выстава дэкаратыўна-прыкладнага мастацтва Узбекістана "Казачны Самарканд" — да 17 верасня.

НАЦЫЯНАЛЬНЫ ГІСТАРЫЧНЫ МУЗЕЙ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ
г. Мінск, вул. К.Маркса, 12.
Тэл.: 226 09 22.

Экспазіцыі:
■ Абноўленая экспазіцыя "Старыжытнае Беларускае".
■ "Беларусь XVI — XVIII стст. у партрэтах і геральдыцы".
■ "Мастацтва ў гарадской культуры XIX — XX стст.".
■ Бестэрміновая акцыя "Адзіны білет", якая дазваляе мінчанам і гасцям сталіцы наведаць сем музеяў, набыўшы ўсяго адзін білет у любым з іх.
■ Летняя адукацыйная праграма "Летняя гісторыя" (у цыкл уключаны 6 музейна-педагагічных праграм — 2 экскурсіі, 3 музейна-педагагічныя заняткі, квэст).
■ Акцыя "Вольнае піяніна" — кожны дзень з 16.00 да 19.00.
Выставы:
■ Выстава "Скарнына — асветнік-гуманіст" — да пачатку кастрычніка.
■ Выстава "Мастакі на вайне. Беларусы ў малюнках Першай сусветнай (1915 — 1918)" (са збору прыватнага калекцыянера Уладзіміра Багданава) — да 6 жніўня.
■ Міжнародны фестываль "Нефільтраванага кіно" — 23 ліпеня ў 21.30.
■ Выстава фотаздымкаў 1915 — 1917 гг. з калекцыі Уладзіміра Багданава "Змак на перадавой" — да 16 жніўня.

Філіялы музея
ДОМ-МУЗЕЙ І З'ЕЗДУ РСДРП
г. Мінск, пр-т Незалежнасці, 31а. Тэл.: 290 68 47.
■ Абноўленая экспазіцыя, прымеркаваная да 100-годдзя Кастрычніцкай рэвалюцыі (заль дапоўненыя новымі прадметамі амаль з усіх фондавых калекцый музея).
■ Выстава "Шлях зброі: ад клінка да карабіна" — да 6 жніўня.

МУЗЕЙ СУЧАСНАЙ БЕЛАРУСКАЙ ДЗЯРЖАВНАСЦІ
г. Мінск, вул. К.Маркса, 38.
Тэл.: 327 46 12.
■ Пастаянная экспазіцыя.
■ Выстава "Шматвектарнасць знешняй палітыкі Рэспублікі Беларусь".
■ Выстава "Візіты і візіткі: дыпламатыя ў кішэні".

МУЗЕЙ ПРЫРОДЫ І ЭКАЛОГІ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ
г. Мінск, вул. К.Маркса, 12.
Тэл.: 237 46 94; 291 99 51.
Экспазіцыі:
■ Геалогія і палеанталогія.
■ "Сезонныя змены".
■ Вадаёмы і насельнікі прыбярэжных раслін.
■ "Хвойны тып лесу і насельнікі змяшанага лесу".
■ "Насельнікі ліставага і змяшанага лесу".
■ Ахоўныя прыродныя ўчасткі, рэдкія віды жывёл.
■ Выстава насякомаедных раслін.

■ Выстава "Жывыя цмокі" — да 25 лютага 2018-га. г. Мінск, вул. Багданавіча, 9а. Тэл.: 237 46 94.
■ Выстава "Наскомыя і не толькі" — да 31 ліпеня. г. Мінск, вул. Казінка, 117 (будынак кінатэатра "Элек-трон"). Тэл.: +37529 123 60 53.
■ Выстава "Сафарты парк" — да 1 верасня.
■ Выстава "Дзівосны свет матылькоў" — да 11 верасня.
■ Атракцыён "Лазеры квэст".

МУЗЕЙ ГІСТОРЫ ТЭАТРАЛЬНАЙ І МУЗЫЧНАЙ КУЛЬТУРЫ
г. Мінск, Музычны зав., 5. Тэл.: 220 26 67.
Пастаянныя экспазіцыі:
■ "Вытокі тэатральнай і музычнай культуры на беларускіх землях".
■ "Музычная і тэатральная культура Беларусі ў X — XIX стст.".
■ "Беларуская музычная культура XX ст.".
■ "Тэатральная культура Беларусі XX ст.".
■ Выстава рэтра-электрагітар "Зроблена ў СССР" — да 1 жніўня.

ГАСЦЁЎНА УЛАДЗІСЛАВА ГАЛУБКА
г. Мінск, вул. Старавіленская, 14. Тэл.: 286 74 03.
■ Пастаянная экспазіцыя.
■ Выстава "Любімыя цацкі", прадстаўленая калекцыянерам і аўтарам цацак Вольгай Дзеранчук, — да 20 жніўня.
Майстар-класы:
■ Дэкпаж для творчых дзяцей і падлеткаў ад 5 да 14 гадоў — кожную суботу аб 11-й.
■ Інтэрактыўныя музейныя заняткі "Асновы ацёрскага майстэрства" для дзяцей ад 5 да 10 гадоў.

МУЗЕЙ ГІСТОРЫ БЕЛАРУСКАГА КІНО
г. Мінск, вул. Свардлова, 4. Тэл.: 327 10 75.
Пастаянная экспазіцыя.
■ Персанальная выстава "Лініі лёсу Уладзіміра Акулава" — да 30 ліпеня.

БЕЛАРУСКІ ДЗЯРЖАЎНЫ МУЗЕЙ ГІСТОРЫ ВЯЛІКАЙ АЙЧЫННАЙ ВАЙНЫ
г. Мінск, пр-т Пераможцаў, 8. Тэл.: 327 11 66; 203 07 92.
Музей працуе: пн. — выхадны, аўт. — нядз. — ад 10-й да 18-й, сер. — ад 12-й да 20-й.
■ Пастаянная экспазіцыя.
■ Часова экспазіцыя "Па той бок. Невядомыя фатаграфіі з акупаванай тэрыторыі СССР і саветска-германскага фронту (1941—1945)" — да 30 ліпеня.
■ Выстава "Адна сям'я — адна вайна" (падзейны вайны праз сямейныя лёсы) — да 30 ліпеня.

НАЦЫЯНАЛЬНЫ ГІСТОРЫКА-КУЛЬТУРНЫ МУЗЕЙ-ЗАПАВЕДНІК "НЯСВІЖ"
г. Нясвіж, вул. Ленінская, 19. Тэл.: (8-01770) 2 06 60, 2 06 02; + 37529 551 80 51, + 37529 190 31 49.
Палацавы ансамбль
■ Пастаянная экспазіцыя.
■ Міжнародны выставачны праект "Заходняя Беларусь: гісторыя паўсядзённасці" — да 30 верасня.
Сектар экскурсійнай і інфармацыйнай дзейнасці
■ Пастаянная экспазіцыя.
■ Анімацыйная праграма "Немагчымае магчыма:

на аўдэнцыі ў воіта!"
Другі паверх Слуцкай брамы
■ Часова экспазіцыя "З малітвай на вуснах" — да 30 верасня.

ЗАМКАВЫ КОМПЛЕКС "МІР"
г.п. Мір, Карэліцкі раён, Гродзенская вобласць. Тэл.: (8-01596) 2 82 91, (8-01596) 2 82 70.
■ Пастаянная экспазіцыя.
■ Міжнародная выстава "Ultima ratio Regum. Беларусь ў Паўночных войнах сярэдніх XVII — пачатку XVIII стст." — да 24 верасня.
■ Квэст "Вайна і Мір, альбо Таямніца дзвюх скрынь" — кожную пятніцу. Пачатак а 15-й.

ДЗЯРЖАЎНЫ ЛІТАРАТУРНА-МЕМАРЫЯЛЬНЫ МУЗЕЙ ЯКУБА КОЛАСА
г. Мінск, вул. Акадэмічная, 5. Тэл.: 294 91 96.
Экспазіцыі:
■ "Якуб Колас. Жыццё і творчасць".
■ Стацыянарная выстава "У хвалех наспынага руху: аўтамабільнымі шляхамі Коласа" — да 30 верасня.
■ Экспазіцыя "Склеп" на сядзібе Якуба Коласа.

Музейны адукацыйны праект "Летнія канікулы ў ДOME Коласа":
■ Тэматычныя экскурсіі і лекцыйныя заняткі.
■ Тэатралізаваныя прадстаўленні навадле беларускіх народных казак.
■ Музейныя майстар-класы і заняткі.
■ Мультимедыйны комплекс "Чалавек. Асоба. Час".
■ Пешая экскурсія "Мясцінамі Коласа ў Мінску".
■ Інтэрактыўныя праграмы для сямейных наведвальнікаў, квэст-гульні "Таямніцы дома Песняра".
Акцыі:
■ "Самы лепшы дзень" (дзень нараджэння ў музей).
■ Віншаванне ад музея, фотасесія "У дзень вяселля — у музей!".

ДЗЯРЖАЎНЫ ЛІТАРАТУРНЫ МУЗЕЙ ЯНКІ КУПАЛЫ
г. Мінск, вул. Янкі Купалы, 4. Тэл.: 327 78 66.
Экспазіцыі:
■ Пастаянная экспазіцыя "Шляхі" з прагляднага роліка ў 3D-фармаце і інтэрактыўнай зонай для дзяцей "Хлопчык і лётчык", галаграфічным тэатрам.
■ Інтэрактыўныя музейныя праграмы "У пошуках папараць-кветкі", "Вячоркі".
■ Выстава жывапісных работ Віктара Маркаўца "Спакон вякоў. Мроі Купалы" — да 8 жніўня.

МУЗЕЙ ГІСТОРЫ ГОРАДА МІНСКА
г. Мінск, вул. Рэвалюцыйная, 10. Тэл.: 321 24 30.
Філіялы Музея гісторыі горада Мінска

ГАРАДСКАЯ МАСТАЦКАЯ ГАЛЕРЭЯ ТВОРАЎ Л.Д. ШЧАМЯЛЁВА
г. Мінск, вул. Рэвалюцыйная, 10. Тэл.: 321 24 30.
Экспазіцыі:
■ "Жыццёвы і творчы шлях народнага мастака Беларусі Леаніда Шчамялёва".

МАСТАЦКАЯ ГАЛЕРЭЯ МІХАІЛА САВІЦКАГА
г. Мінск, пл. Свабоды, 15. Тэл.: 321 24 30.
Экспазіцыі:
■ "Мастак. Грамадзянін. Герой". Прывесчана Ганароваму грамадзяніну г. Мінска Міхаліу Савіцкаму.
■ "Мінск губернска. Шляхецкі побыт".
■ Выставачна-інтэрактыўны праект "Сустрэча з майстрам".
■ Персанальная выстава жывапісу Уладзіміра Уродніча "Рэха памяці" — да 6 жніўня.
■ Фотавыстава "Гукі музыкі Райманды Паулса" — да 30 ліпеня.
■ Выстава Уладзіміра Уродніча "Рэха памяці" — да 6 жніўня.

МІНСКАЯ ГАРАДСКАЯ РАТУША
г. Мінск, пл. Свабоды, 2а. Тэл.: 321 24 30.
Экспазіцыі:
■ "Мінск у гістарычнай прасторы. Картаграфічны кабінет".

МУЗЕЙ "ЛОШЫЦКАЯ СЯДЗІБА"
г. Мінск, праезд Чыжэўскіх, 8.
■ Пастаянная экспазіцыя.
■ Выстава жывапісу Эміліі Фокінай "Дзіўныя звяры" — да 27 жніўня.

ФЛІГЕЛЬ ЛОШЫЦКАГА СЯДЗІБНА-ПАРКАВАГА КОМПЛЕКСУ
г. Мінск, праезд Чыжэўскіх, 10. Тэл.: 285 18 86.
Экспазіцыі:
■ "Кола часу" — прадметы гарадской і сялянскай культуры кан. XIX — сяр. XX стст.
■ Выстава тэкстыльных пано і іншых дэкаратыўных вырабаў Алы Губарэвіч "Ніт'я сувязуючая" — да 27 жніўня.

ЭКСПАЗІЦЫЯ "КАРЭТНАЯ"
г. Мінск, вул. Кірылы і Мяфодзія, 8. Тэл.: 321 24 30.
■ Сані-вазок; каляска-брычка; карэта-вупраж (пастаянная складаецца па гісторыі гужавога транспарту жыхароў Мінска XIX — пачатку XX стст.).
■ Віртуальная гульня "Карэтыны майстар".

ЭКСПАЗІЦЫЯ "МІНСКАЯ КОННАЯ ЧЫГУНКА"
г. Мінск, вул. Кірылы і Мяфодзія, 6.
■ Экспазіцыя складаецца з некалькіх раздзелаў, якія распавядаюць пра жыццё Мінска 1890—1920-х гг.

АРТ-ГАСЦЁЎНА "ВЫСОКАЕ МЬСТА"
г. Мінск, вул. Герцызна, 2а. Тэл.: 321 24 30.
■ Выстава графікі і жывапісу Усевалада Швайбы "Храм" — з 22 ліпеня да 16 жніўня.
■ Выстава жывапісу і скульптуры Аляксея і Настасі Урублеўскіх "Калероўныя сны" — да 6 жніўня.

ГОМЕЛЬСКІ АБЛАСНЫ МУЗЕЙ ВАЕННАЙ СЛАВЫ
г. Гомель, вул. Пушкіна, 5. Тэл.: (8-0232) 57 57 41.

■ Пастаянная ваенна-гістарычная экспазіцыя.
■ Пастаянная выстава тэхнікі на адкрытай плошчы.
■ На тэрыторыі працуюць пнеўматычны цір.
■ "Музей хіміялістыкі".
■ Выставачна-адукацыйны праект "Для моцных духам..."
■ Выстава "Броня крепка".

ЛІДСКІ ГІСТОРЫКА-МАСТАЦКІ МУЗЕЙ
г. Ліда, вул. Перамогі, 37а. Тэл.: (8-0234) 53 50 64.
Пастаянныя экспазіцыі:
■ "Прырода Лідчыны".
■ "Сучаснае мастацтва краю" (жывапіс, графіка, скульптура, мастацкае шкло).
Выставы:
■ Выстава "Майстэрня заслужанага дзеяча мастацтваў Беларусі, сябра Саюза мастакоў Беларусі Уладзіміра Мурашвера".

■ "Вядзём пачатак мы ад Гедыміна...".
■ Мемарыяльны пакой Валянціна Таўлая.
■ Выстава са збору А.Фішбайна "Рэчы побыту канца XIX — пачатку XX стст.".
■ Музейна-вобразная зала "Хрушчоўка 60-х".
■ Выстава "Вайны свяшчэнныя старонкі".
■ Выстава "Надзейны шчыт краіны".
■ Выстава "Падарожжа ў гарадскі і сельскі побыт".
■ Выстава "Жыве мая ліра на нова!", прымеркаваная да 140-годдзя з дня нараджэння Цёткі (Алаізы Пашкевіч).
■ Выстава робатаў "ROBO ART" — да 18 жніўня.

ІЎЕЎСКІ МУЗЕЙ НАЦЫЯНАЛЬНЫХ КУЛЬТУР
г. Іўе, вул. 17 верасня, 9. Тэл.: (8-01595) 2 68 96.
■ Экспазіцыя "Пад адзіным небам праз стагоддзі" ("Карэннае насельніцтва Іўеўшчыны", "Беларускія татары").
■ Выставы "Беларускія лўрэры", "Другая сусветная вайна".
■ Выстава карцін Івана Струкава "Саюз вады і зямлі".
■ Прадстаўленні ллечнага тэатра "Батлейка".

НАВАГРУДСКІ ГІСТОРЫКА-КРАЗНАЎЧЫ МУЗЕЙ
г. Навагрудка, вул. Гродзенская, 2. Тэл.: (8-01597) 2 14 70.
■ Пастаянная экспазіцыя: "Гісторыя Навагрудчыны са старажытных часоў да Вялікай Айчыннай вайны". г. Навагрудка, вул.Мінская, 64-66.
■ Экспазіцыя: "Музей лўрэйскага супраціўлення на Навагрудчыне".

ДОМ-МУЗЕЙ АДАМА МІЦКЕВІЧА Ў НАВАГРУДКУ
г. Навагрудка, вул. Леніна, 1. Тэл.: (8-01597) 2 43 40 (каса).
■ Пастаянная экспазіцыя: "Жыццё і творчасць Адама Міцкевіча".
■ Пастаянныя выставы: "Свято кухні Міцкевічаў", "Малюнкі сельскага жыцця", "Пан Тадэвуш" праз час і народы".

ТЭАТРЫ

БЕЛАРУСКІ ДЗЯРЖАЎНЫ АКАДЭМІЧНЫ МУЗЫЧНЫ ТЭАТР
г. Мінск, вул. Мяснікова, 44. Тэл.: 200 81 26.
■ 23 — "Блакітная камяя" (міюзікл у 2-х дзеях) К.Брэйтбурга (12+).
■ 25 — "Джэйн Эйр" (міюзікл у 2-х дзеях) К.Брэйтбурга (16+).
■ 26 — "Спячая прыгажуня" (балет у 2-х дзеях)

П. Чайкоўскага (0+).
■ 27 — "Жанікі" (аперэта ў 2-х дзеях) І.Дунаеўскага (16+).
■ 28 — Гала-канцэрт з нагоды зачырвання 47-га тэатральнага сезона (6+).

ЗАСЛУЖАНЫ КАЛЕКТЫЎ БЕЛАРУСКІ ТЭАТР "ЛЯЛЬКА"
г. Віцебск, вул. Пушкіна, 2. Тэл.: (8-0212) 36 32 50.
■ 24 — "Яшчэ раз пра Чырвоны Капурыйк" (казка для дзяцей ад 3 гадоў) С.Фэрмава, С.Когана. Пачатак аб 11-й.

УВАГА! ТУТ МАГЛА Б БЫЦЬ ВАША АФІША!
Звартацца па тэлефоне: +375 17 286 07 97, +375 17 334 51 (факс) kultura@tut.by